

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Jana ŠTEMBERGAR

**RAZVOJ PODEŽELJA V OBČINI ILIRSKA
BISTRICA NA PRIMERU VASI JASEN**

DIPLOMSKO DELO

Univerzitetni študij

Ljubljana, 2012

UNIVERZA V LJUBLJANI
BIOTEHNIŠKA FAKULTETA
ODDELEK ZA AGRONOMIJO

Jana ŠTEMBERGAR

**RAZVOJ PODEŽELJA V OBČINI ILIRSKA BISTRICA NA
PRIMERU VASI JASEN**

DIPLOMSKO DELO
Univerzitetni študij

**RURAL DEVELOPMENT IN THE MUNICIPALITY OF ILIRSKA
BISTRICA, IN THE CASE OF THE VILLAGE OF JASEN**

GRADUATION THESIS
University studies

Ljubljana, 2012

Diplomsko delo je zaključek univerzitetnega študija agronomije. Opravljeno je bilo na Katedri za agrarno ekonomiko, ruralno sociologijo in razvoj podeželja Oddelka za agronomijo Biotehniške fakultete Univerze v Ljubljani.

Študijska komisija Oddelka za agronomijo je za mentorja diplomskega dela imenovala izr. prof. dr. Andreja Udovča.

Komisija za oceno in zagovor:

Predsednik: prof. dr. Franc BATIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: izr. prof. dr. Andrej UDOVČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Član: izr. prof. dr. Majda ČERNIČ ISTENIČ
Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

Datum zagovora:

Delo je rezultat lastnega raziskovalnega dela. Podpisana se strinjam z objavo svoje naloge v polnem tekstu na spletni strani Digitalne knjižnice Biotehniške fakultete. Izjavljam, da je naloga, ki sem jo oddala v elektronski obliki, identična tiskani verziji.

Jana Štemberger

KLJUČNA DOKUMENTACIJSKA INFORMACIJA

ŠD Dn

DK UDK 631.1 (497.4 Jasen)(043.2)

KG razvoj podeželja/občina Ilirska Bistrica/vas Jasen/kmetijstvo/podeželje

KK AGRIS E51

AV ŠTEMBERGAR, Jana

SA UDOVČ, Andrej (mentor)

KZ SI- 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva101

ZA Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za agronomijo

LI 2012

IN RAZVOJ PODEŽELJA V OBČINI ILIRSKA BISTRICA NA PRIMERU VASI
JASEN

TD Diplomsko delo (univerzitetni študij)

OP IX, 40, [8] str., 12 pregl., 19 sl., 1 pril., 19 vir.

IJ sl

JI sl/an

AI Tema diplomske naloge je seznanjenost prebivalcev vasi Jasen s Programom razvoja podeželja. S pomočjo anketne smo v 50 gospodinjstvih preverjali koliko so vaščani seznanjeni s programom in vsebino. Skladno s pričakovanji 76 % anketiranih ne pozna programa, niti vsebine. Zanimalo nas je tudi njihovo mnenje o razvoju kmetijstva in podeželja v bodoče. Ugotovili smo, da se s kmetijsko dejavnostjo v vasi ukvarja 11 kmetov. Le-ti pridelujejo za lastne potrebe. Tako v prihodnje namerava povečati svoj obseg kmetijskega gospodarstva 5 anketiranih. Natančneje smo opredelili družbene in kulturne dejavnosti, ter kmetijsko panogo, ki je bila pred 40. leti glavna dejavnost, sedaj pa je v manjšini. Da bi izvedeli v kolikšni meri se je spremenila dejanska raba kmetijskih površin, smo na podlagi katastrske karte izdelali skico karte kakšna je bila dejanska raba pred približno 40. leti in kakšna je sedaj. Izdelali smo tudi SWOT analizo razvojnih možnosti vasi Jasen.

KEY WORDS DOCUMENTATION

DN Dn
 DC UDK 631.1 (497.4 Jasen)(043.2)
 CX rural development/municipality Ilirska Bistrica/village Jasen/agriculture/rural area
 CC AGRIS E51
 AU ŠTEMBERGAR, Jana
 AA UDOVČ, Andrej (supervisor)
 PP SI- 1000 Ljubljana, Jamnikarjeva101
 PB University of Ljubljani, Biotechnical Faculty, Department of Agriculture
 PY 2012
 TI RURAL DEVELOPMENT IN THE MUNICIPALITY OF ILIRSKA BISTRICA, IN
 THE CASE OF THE VILLAGE OF JASEN
 DT Graduation Thesis (University studies)
 NO IX, 40, [8] p., 12 tab., 19 fig., 1 ann., 19 ref.
 LA sl
 AL sl/an
 AB In this thesis, we present the level of awareness about the Rural Development Programme among the inhabitants of the village Jasen in the municipality of Ilirska Bistrica. We have conducted a survey in 50 households to establish how well the inhabitants know the programme and its subject matter. In line with our expectations, 76% of respondents are not acquainted with the programme or its subject matter. We were also interested in their views on the future development of agriculture and urban development. It was established that 11 inhabitants of the village are actively engaged in farming, predominantly for their own consumption. Only five respondents are planning to enlarge their agricultural holdings. We provide a comprehensive definition of social and cultural activities and farming. The latter was a predominant economic activity 40 years ago but is of minor significance now. We also wanted to establish how much the actual use of agricultural land has changed in the past 40 years. The differences between the use in the past and today are presented on the land registry map. We have also conducted a SWOT analysis to identify the development opportunities for the village of Jasen.

KAZALO VSEBINE

Ključna dokumentacijska informacija	III
Key words documentation	IV
Kazalo vsebine	V
Kazalo slik	VII
Kazalo preglednic	VIII
Kazalo prilog	IX
1 UVOD	1
1.1 POVOD	1
1.2 NAMEN	2
2 PREGLED LITERATURE	3
2.1 EVROPSKI PRISTOP K RAZVOJU PODEŽELJA	3
2.1.1 Skupna kmetijska politika	3
2.1.2 Strukturna politika EU	4
2.2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013 V SLOVENIJI	6
2.2.1 Značilnosti slovenskega kmetijstva	6
2.2.2 Gozdarstvo	7
2.2.3 Demografska struktura podeželja	7
2.2.4 Razvoj podeželja v Sloveniji v obdobju 2007–2013	8
2.3 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA OBČINE ILIRSKA BISTRICA ZA OBDOBJE 2007 – 2013	9
2.3.1 Predstavitev občine Ilirska Bistrica	9
2.3.1.1 Naravno-geografski položaj	9
2.3.1.2 Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti	10
2.3.1.3 Naravni rezervat	11
2.3.1.4 Natura 2000	11
2.3.1.5 Demografske značilnosti	12
2.3.1.6 Kmetijstvo	12
2.3.1.6.1 Poglavitne kmetijske dejavnosti	13
2.3.1.7 Gozdarstvo	14
2.3.1.8 Turizem	14
2.3.2 Lokalna akcijska skupina (LAS)	16
3 MATERIAL IN METODE DELA	17
3.1 ANKETIRANJE	17
3.2 OPREDELITEV VASI JASEN	17

4 REZULTATI	18
4.1 OPREDELITEV VASI JASEN	18
4.1.1 Društvena dejavnost	18
4.1.2 Kulturna dogajanja in prireditve	19
4.1.3 Kmetijska dejavnost v vasi nekoč in danes	19
4.1.4 SWOT analiza za vas Jasen	21
4.1.5 Identiteta in podoba vasi	23
4.2 ANALIZA ANKETE	23
4.2.1 Splošni podatki o anketirancih	23
4.2.2 Splošni pogledi krajanov na razvoj kmetijstva in podeželja na obravnavanem območju	23
4.2.3 Program razvoja podeželja	25
4.2.4 Možnosti razvoja podeželja	30
4.2.5 Možnosti razvoja kmetijstva	31
4.2.6 Trenutno stanje kmetijske dejavnosti v vasi	33
5 SKLEP	37
6 POVZETEK	39
7 VIRI	40
ZAHVALA	
PRILOGA	

KAZALO SLIK

Slika 1:	Območje Natura 2000 v občini Ilirska Bistrica (Natura 2000, 2011)	11
Slika 2:	Dejanska raba kmetijskih zemljišč (%) na območju vasi Jasen pred 40. leti in danes, 2011	20
Slika 3:	Skica karte glede na dejansko rabo kmetijskih zemljišč pred 40. leti in danes, 2011	21
Slika 4:	Strinjanje anketiranih o trdnosti vlaganj občine Ilirska Bistrica v razvoj kmetijstva in podeželja, 2010	24
Slika 5:	Ocena razvitosti posameznih področij dejavnosti na podeželju, 2010.....	24
Slika 6:	Potrebi ukrepi za hitrejši razvoj kmetijstva in podeželja, 2010.....	25
Slika 7:	Seznanjenost kmetov in nekmetov s Programom razvoja podeželja, 2010.....	25
Slika 8:	Prednosti, ki bi jih prinesel razvoj podeželja v vasi Jasen, 2010.....	26
Slika 9:	Seznanjenost anketiranih s prednostnimi nalogami Programa razvoja podeželja, 2010	27
Slika 10:	Ocena anketiranih o prednostnih nalogah tretje osi (od najbolj do najmanj pomembno), 2010.....	28
Slika 11:	Možnosti za povečanje števila obiskovalcev na podeželju, 2010	30
Slika 12:	Problemi, ki ovirajo razvoj kmetijstva v vasi Jasen, 2010	31
Slika 13:	Razlogi, ki omejujejo vaščane pri kmetovanju, 2010.....	32
Slika 14:	Ocena za prihodnost kmetijstva, 2010.....	33
Slika 15:	Prihodnost zemljišč, ki spadajo pod vas Jasen, 2010	33
Slika 16:	Vrste kmetijskih zemljišč in površina, ki jih obdelujejo anketirani, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo (N=11), 2010	34
Slika 17:	Število glav živali (N=11), 2010	34
Slika 18:	Način kmetovanja (N=11), 2010	35
Slika 19:	Načrti glede kmetovanja v prihodnosti (N=11), 2010.....	35

KAZALO PREGLEDNIC

Preglednica 1:	Pregled podatkov za površino km ² , število vasi in prebivalstvo Notranjsko-kraške regije (Statistični ..., 2011)	9
Preglednica 2:	Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi za obravnavano območje (Statistični ..., 2011)	13
Preglednica 3:	Dejanska raba kmetijskih zemljišč v ha, na območju vasi Jasen nekoč in danes, 2011	20
Preglednica 4:	SWOT analiza za vas Jasen , 2010	22
Preglednica 5:	Starost anketiranih po starostnih skupinah (N=39), 2010	23
Preglednica 6:	Izobrazba anketiranih (N=39), 2010	23
Preglednica 7:	Ocena anketiranih po nalogah prve prednostne osi od najbolj do najmanj pomembne, 2010	28
Preglednica 8:	Možnosti razvoja Nature 2000 na območju travnikov v dolini reke Reke, 2010	29
Preglednica 9:	Podpora sonaravni obliki kmetovanja in ohranitvi naravne danosti, 2010	29
Preglednica 10:	Upoštevanje značilnosti arhitekture, 2010	30
Preglednica 11:	Kmetijstvo kot pomemben vir dohodka in zaposlitve na podeželju, 2010	32
Preglednica 12:	Struktura dohodka gospodinjstva (N=11), 2010	36

KAZALO PRILOG

Priloga A: Anketni vprašalnik

1 UVOD

Razvoj podeželja opredeljujemo kot ustvarjanje pogojev za zagotavljanje in razvoj socialnih, ekonomskih in duhovnih potreb podeželskega prebivalstva. Če upoštevamo okoljsko komponento pri razvoju podeželskega prostora, potem govorimo o trajnostnem razvoju, ta pa predstavlja razvoj na tak način, da bodo tudi prihodnje generacije lahko zadovoljevale svoje potrebe, torej z upoštevanjem nosilne zmogljivosti narave in okolja.

Razvoj podeželja postaja s spremembami v Skupni kmetijski politiki Evropske unije vse pomembnejši tako v sami Evropski uniji kot tudi posamezni državi članici. Še posebej je razvoj podeželja in kmetijstva pomemben za obmejne predele Slovenije, za vzdrževanje kulturne krajine in poseljenosti tega prostora. Za diplomsko nalogo sem si izbrala razvoj podeželja v občini Ilirska Bistrica oz. v vasi Jasen. Razvoj podeželja je pomemben, saj bo, ob naših siceršnjih omejitvah za kmetovanje, samo uspeh na tem področju omogočil, da ohranimo dobrine, ki so povezane z našim podeželskim prostorom in ljudmi: kulturno krajino in kulturno in naravno dediščino na sploh, biotsko raznovrstnost ter kmetijsko pridelavo. Vse te dobrine dajejo prostoru določeno vrednost in razpoznavnost, ki je predpogoj za razvoj novih dejavnosti na podeželju (ekološka pridelava hrane, dopolnilne dejavnosti, turizem in prosti čas itn.).

Uspešen razvoj podeželja je povezan z razvojem kmetijstva oz. ohranjanjem kmetovanja, ali boljše uspešnostjo ljudi, ki jim je kmetijstvo glavna dejavnost, pogosto pa je to tudi ena od pomembnih dejavnosti za ohranjanje poseljenosti in razvoj kmetijstva in obkmetijske dejavnosti. Na osnovno kmetijsko dejavnost se tako veže vrsta drugih, ki kmetijam omogočajo, da bolje izkoristijo možnosti, ki jim jih nudi kmetovanje in podeželski prostor. Med temi dopolnilnimi dejavnostmi so najpogostejše predelava na kmetiji, neposredna prodaja pridelkov in živilskih izdelkov, turizem na kmetiji ipd., možnosti pa je še veliko več (Odstranimo ovire ..., 2002).

Pomembno pa je, da razvojni program za podeželski prostor, poleg kmetijstva enakovredno obravnavajo tudi druge panoge in dejavnosti t.i. nekmetijske, ki so pogoj za razvoj kmetijstva in dopolnilnih dejavnosti na kmetijah oz. vaseh. Na razvoj podeželja je torej potrebno gledati celovito in ga obravnavati v najširšem pomenu besede.

1.1 POVOD

Za ugotavljanje stanja in možnosti načrtnega razvoja podeželja v občini Ilirska Bistrica oziroma podrobneje vasi Jasen sem se odločila zato, ker vsakodnevno opažam vedno več propadajočih kmetijskih gospodarstev, zaraščanje kmetijskih zemljišč, nekoč njivske površine so postali travniki, kar ključno spreminja podobo krajine ter socialno ekonomski položaj prebivalcev. V diplomski nalogi me zanima predvsem vprašanje, koliko so krajani vasi Jasen seznanjeni s Programom razvoja podeželja in njegovo vsebino, ter njihov pogled na prihodnji razvoj kmetijske dejavnosti v vasi. Želim pa tudi natančneje oceniti in primerjati dejansko rabo kmetijskih zemljišč pred približno 40. leti in sedaj. S tem bom dobila natančnejšo oceno, kakšno je trenutno stanje rabe kmetijskih zemljišč ter kje so spremembe največje.

1.2 NAMEN

Namen diplomskega dela je opredeliti stanje rabe prostora in razvojnih usmeritev kmetijstva v občini Ilirska Bistrica, ter kako se odražajo usmeritve občine na področju razvoja podeželja in kmetijstva na manjši prostorski enoti, to je v vasi Jasen in ugotoviti, kakšno je stanje prostora in agrarne krajine na sploh. V okviru izvedene ankete želim povprašati krajanke, kakšno je njihovo mnenje o razvoju kmetijstva in podeželja na vasi, ter v kakšni meri so seznanjeni s Programom razvoja podeželja, saj so lokalni prebivalci običajno glavni nosilci oz. izvajalci razvojnih projektov v podeželski skupnosti. Potrebno je preveriti, ali so v vasi sploh še razmere za razvoj kmetijstva, ali le-te lahko ustvarimo z načrtno prenovo in razvojem vasi, kar bo predpogoj za nadaljnji razvoj kmetijstva in razvoja vasi nasploh.

2 PREGLED LITERATURE

2.1 EVROPSKI PRISTOP K RAZVOJU PODEŽELJA

Podeželska območja pokrivajo približno 90 % ozemlja Evropske unije. Na njih živi več kot 60 % prebivalstva v 27 državah članicah EU. Razvoj podeželja je zato izredno pomembno področje politike EU. Kmetijska pridelava in gozdarstvo sta še vedno bistvena za rabo zemljišč in upravljanje z naravnimi viri na podeželskih območjih EU ter za ekonomsko diverzifikacijo podeželskih skupnosti. Krepitev politike razvoja podeželja je zato splošna prednostna naloga EU (Politika ..., 2008).

Evropa ima sodoben, konkurenčen kmetijski sektor, ki zavzema vodilni položaj na svetovnih trgih kot eden večjih izvoznikov in največji uvoznik hrane na svetu, predvsem iz držav v razvoju. V kmetijstvu dela več kot 10 milijonov Evropejcev. Čeprav se število zaposlenih in število kmetij zmanjšujeta, ostaja kmetijstvo še naprej življenjsko pomembna dejavnost. Med 15 "starimi" državami članicami in 12 novimi državami članicami, ki so k Evropski uniji pristopile v petem krogu širitve, pa obstajajo pomembne razlike. V "starih" državah članicah je v kmetijstvu zaposlenih 4 % aktivnega prebivalstva, medtem ko je v novih državah članicah ta delež 13,4 %. Večina kmetij je majhnega obsega, pogosto pa so družinsko vodene (Kmetijstvo ..., 2010).

2.1.1 Skupna kmetijska politika

Začetek SKP sega v petdeseta leta 20. stoletja, ko je bilo evropsko kmetijstvo po 2. svetovni vojni opustošeno in ni moglo proizvajati dovolj hrane za vse Evropejce. Zato so bili v tem obdobju glavni cilji kmetijske politike večja produktivnost in zagotavljanje stalne preskrbe hrane po dostopnih cenah ter doseganje visoke donosnosti kmetijskega sektorja EU s pomočjo subvencij in s sistemom zajamčenih cen. Kmetijska reforma v letu 2003 je prekinila povezavo med subvencijami in proizvodnjo ter kmetom omogočila samostojno izbiro pridelave najdonosnejših kultur brez skrbi, da bi ostali brez stabilnosti dohodkov. Standardi varstva okolja, varne hrane, zdravja rastlin in dobrega počutja živali so postali temelji sodobne evropske kmetijske politike (Skupna ..., 2011).

Evropska unija z vrsto ukrepov in programov odgovarja na sodobne izzive, ko gre za varnost hrane, skrb za ohranjanje podeželja in zmanjševanje vpliva na okolje. Kmetijski sektor je s pomočjo SKP postal pomemben in donosen del gospodarstva EU. Najpomembnejše iztočnice so (Skupna ..., 2011):

- zagotavljanje pridelave varne in kakovostne hrane,
- ustvarjanje novih delovnih mest na podeželju,
- zmožnost kmetijstva, da se odzove na povpraševanje na trgu,
- poštena nadomestila za kmete, še posebej majhne in tiste iz manj razvitih regij,
- zmanjšanje vpliva na globalno segrevanje.

2.1.2 Strukturna politika EU

Strukturna politika se izvaja na področju celotne Evropske unije. Namen te politike je zmanjševanje razlik v gospodarski razvitosti med regijami v EU oz. omogočanje enakih možnosti razvoja. Glavna pokazatelja stopnje razvitosti regij sta višina bruto družbenega proizvoda (BDP) in stopnja brezposelnosti. Poleg omenjenih indikatorjev se pri podeljevanju teh sredstev upoštevajo tudi posamezne razvojne težave, kot so težavna mestna ali obrobna območja ter podeželski ali industrijski predeli v regijah, ki so v povprečju lahko dobro razvite. Pri izvajanju regionalne politike na evropski ravni sodelujejo tako institucije EU kot tudi nacionalne, regionalne in lokalne oblasti. S tem je zagotovljeno sodelovanje na vseh ravneh, predvsem tistih, ki se neposredno spopadajo s težavami. Vloga EU pri regionalni politiki ni omejena zgolj na posredovanje finančnih sredstev; Evropska komisija v sodelovanju z regionalnimi in lokalnimi partnerji opredeljuje posamezne razvojne cilje, ki se nato upoštevajo pri prijavi projektov oz. pisanju programskih dokumentov (Strukturna ..., 2010).

Strukturni skladi so finančni instrument regionalne politike EU. Podpirajo razvoj tistih evropskih regij, ki zaradi različnih vzrokov zaostajajo v razvoju. Njihov cilj je zmanjšati te razlike in ustvariti okolje za enakomeren in uravnotežen razvoj vseh držav in regij Evropske unije. Obstajajo štiri skladi, ki so opisani v nadaljevanju (Strukturni ..., 2010):

- **Evropski sklad za regionalni razvoj (European Regional Development Fund - ERDF)** prispeva k zmanjševanju razlik v gospodarski in socialni razvitosti evropskih regij, tako da podpira vlaganja v proizvodnjo in infrastrukturo, zdravstvo in izobraževanje;
- **Evropski socialni sklad (European Social Fund - ESF)** je finančni instrument, ki je namenjen vlaganju v ljudi. Njegovo poslanstvo je zmanjševanje nezaposlenosti, spodbujanje zaposljivosti in razvijanje podjetniškega duha, vlaganje v znanje, skrb za enake možnosti in socialno vključenost vseh v trg delovne sile;
- **Evropski kmetijski usmerjevalni in jamstveni sklad (European Agricultural Guidance and Guarantee Fund – EAGGF)** podpira gospodarsko prestrukturiranje kmetijstva in razvoj podeželja;
- **Finančni instrument za usmerjanje ribištva (Financial Instrument for Fisheries Guidance – FIFG)** podpira prizadevanja za ravnovesje med ribolovnimi viri in njihovim izkoriščanjem, pomaga ohranjati konkurenčnost ribištva in oživlja območja, odvisna od ribištva.

K navedenim skladom spadajo še štiri pobude, ki delujejo na področjih, ki so posebej opredeljena kot problem, ki zadeva celotno Unijo. Vsaka pobuda deluje v okviru enega od zgoraj navedenih skladov (Strukturna ..., 2010):

- **Interreg III** (financira se iz Evropskega sklada za regionalni razvoj, deli se na programe čezmejnega sodelovanja, na programe mednarodnega sodelovanja ter na programe medregionalnega sodelovanja);
- **Equal** (sofinancira se iz Evropskega socialnega sklada, predvideva aktivnosti za preprečevanje diskriminacije, socialne izključenosti in neenakosti na trgu delovne sile);
- **Leader** in
- **Urban II.**

2.1.3 Strateški pristop k razvoju podeželja

Stalnost in spreminjanje sta značilni za novo politiko razvoja podeželja EU (Uredba Sveta (ES) št. 1698/2005). Nova politika še naprej zagotavlja več ukrepov, med katerimi lahko izbirajo države članice EU in za katere dobijo finančna sredstva Skupnosti iz celostnih programov za razvoj podeželja, spreminja način izvajanja teh programov s podpiranjem strateškega pristopa in trajnostnega razvoja podeželja. Politika razvoja podeželja 2007–2013 se v skladu s tremi tematskimi osmi usmerja v tri področja:

- večja konkurenčnost kmetijstva in gozdarstva (os 1);
- okolje in podeželje (os 2);
- boljše življenje na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva (os 3).

Četrta os LEADER temelji na spoznanjih pobud Skupnosti LEADER in uvaja razvoj podeželja z lokalnim pristopom od spodaj navzgor. Za zagotovitev ravnotežja v programu je potrebna minimalna finančna podpora:

- 10 % za os 1;
- 25 % za os 2;
- 10 % za os 3 in
- 5 % za os 4 oziroma 2,5 % v novih članicah EU.

Države članice EU imajo na voljo veliko vnaprej opredeljenih ukrepov, med katerimi lahko izberejo tiste, za katere menijo, da jim bodo prinesli največjo dodano vrednost. Ta pristop omogoča usmerjanje sofinanciranja EU za razvoj podeželja v skupno določene prednostne naloge EU za te tri osi politike, hkrati pa na ravni držav članic in regionalni ravni omogoča dovolj elastičnosti za iskanje ravnotežja med sektorsko (kmetijsko prestrukturiranje) in ozemeljsko razsežnostjo (upravljanje zemljišč in socialnoekonomski razvoj podeželskih območij).

2.2 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA 2007 – 2013 V SLOVENIJI

Slovenija je z 20.273 km² površine ena najmanjših evropskih držav. Zaradi geografske lege na stiku Alp, Dinarskega gorstva, Panonske nižine in Sredozemskega morja ima izrazito tranzitno lego, ki se odraža v raznolikih naravnih, pa tudi političnih, gospodarskih in kulturnih razmerah. Slovensko ozemlje spada med reliefno bolj razgibana. Skoraj 90 % površine leži na nadmorski višini nad 300 m, ravninska območja v obliki sklenjenih dolin in kotlin pa predstavljajo le slabih 20 % vsega ozemlja (Nacionalni strateški ..., 2007).

Slovenija se s približno 2 milijona prebivalcev (0,5 % prebivalstva EU) in gostoto naseljenosti 99 prebivalcev/km² uvršča med relativno redko naseljene evropske države. Za poselitveni vzorec je značilna zgoščena poselitev ravninskih predelov, saj na slabih 20 % ozemlja živi skoraj 60 % vsega prebivalstva. V hribovitem predalpskem in dinarsko kraškem svetu je poselitev redka (Nacionalni strateški ..., 2007).

Slovensko kmetijstvo še vedno nosi breme preteklosti. Desetletja se je razvijalo v specifičnem politično-ekonomskem okolju, ki ni bilo naklonjeno zasebnemu kmetovanju. Posledice tega odnosa se odražajo na današnji agrarni strukturi in razvojni ravni kmetijstva. Medtem ko sta se v Zahodni Evropi razmeroma hitro povečevali velikost obratov ter specializacija pridelave, se je od 1945 pa vse do devetdesetih let prejšnjega stoletja v Sloveniji odvijal ravno obraten proces, s slabšanjem zemljiške in posestne strukture, ohranitvijo majhne profesionalizacije ter razmeroma nizke delovne intenzivnosti (Nacionalni strateški ..., 2007).

2.2.1 Značilnosti slovenskega kmetijstva

Za Slovenijo je značilen zelo hiter proces zmanjševanja obsega kmetijskih zemljišč. Trend gre v smer povečevanja gozdnih površin (zaraščanje slabših kmetijskih površin) in površin za urbanizacijo in infrastrukturo. Interes po zazidljivih zemljiščih na območjih najkakovostnejših kmetijskih zemljišč se je z ustanovitvijo novih občin in potreb po izgradnji infrastrukture v zadnjih letih močno povečal. Slovensko podeželje je po eni strani čedalje bolj urbanizirano, po drugi pa gre za praznjenje in degradacijo pokrajin (Prosen, 2005).

Kmetijska zemljišča predstavljajo 32 % celotnega ozemlja, gozdovi okoli 59,9 %, 8,2 % površin pa predstavljajo ostala zemljišča. Zadnja desetletja je prisoten stalen trend povečevanja površin v zaraščanju, kar stroka zaznava kot problem, ki zahteva takojšnje ukrepanje (Nacionalni strateški ..., 2007).

Zemljišča, primerna za kmetijstvo, so omejena, saj gozdovi pokrivajo približno 60 % ozemlja. Kmetijske površine naj bi po podatkih obsegale le še približno 30 % ozemlja države. Okoli 75 % kmetijskih površin je na območjih z neugodnimi razmerami za kmetijsko dejavnost, kar omejuje izbor proizvodnih usmeritev ter zmanjšuje produktivnost in povečuje proizvodne stroške (Prosen, 2005).

Za Slovenijo je značilna razdrobljenost enot rabe, ki so poleg tega majhne in razpršene. Kmetijska zemljišča v rabi so razdeljena na okoli 720.000 enot rabe, ki se raztezajo na več kot 1,7 milijona parcelah. To pomeni 9-10 enot rabe na kmetijsko gospodarstvo, ki v povprečju obdeluje 6,3 ha kmetijskih površin. Neugodna zemljiška struktura predstavlja pomembno oviro pri nadaljnjem razvoju kmetijstva. Na drugi strani razdrobljenost kmetijskih površin prispeva k ohranjanju biodiverzitete, habitatov in okoljskih posebnosti, kar je z okoljskega vidika zaželeno (Nacionalni strateški ..., 2007).

Velikostna struktura slovenskih kmetij je praktično neprimerljiva z velikostno strukturo kmetij v EU. Več kot polovica kmetij v Sloveniji je manjših od 2 ha in skoraj 70 % je manjših od 5 ha. V EU je več kot polovica kmetij v velikosti 5-20 ha (Cunder, 2002).

2.2.2 Gozdarstvo

Gozdarstvo ima v Sloveniji pomembno gospodarsko in naravovarstveno vlogo. Gozdovi pokrivajo skoraj 60 % celotnega ozemlja Slovenije, njihova površina pa se povečuje. V tem pogledu Slovenija v veliki meri odstopa od evropskega povprečja. To še posebej velja za srednjeevropski prostor, kjer ni države, ki bi razpolagala s tako velikim deležem gozda. V EU gozd v povprečju pokriva le tretjino zemljišč. V gozdovih v zadnjih petdesetih letih naraščata lesna zaloga in prirastek lesa. Proizvodna sposobnost zlasti zasebnih gozdov je zaradi različnih vzrokov premalo izkoriščena, glede na dovoljeno bi lahko izkoriščali okoli 62 % prirastka, realni izkoristek pa znaša le 39 %.

Proizvodna sposobnost zlasti zasebnih gozdov je zaradi različnih vzrokov premalo izkoriščena. Pri tem izstopajo predvsem:

- razdrobljenost gozdne posesti,
- nepovezanost lastnikov gozdov pri izvedbi del v gozdovih in pri prodaji lesa,
- slaba in neustrezna infrastruktura.

Zaradi danih razmer so stroški gospodarjenja visoki, obenem pa je v zadnjem desetletju opazen trend realnega padanja cen lesa (Nacionalni strateški ..., 2007).

2.2.3 Demografska struktura podeželja

Demografska struktura podeželskih območij v Sloveniji se v veliki meri razlikuje od splošne demografske slike. To velja tako za zaposlitveno kot tudi za starostno strukturo prebivalstva. Zaradi staranja prebivalstva in hkratnega odliva mladega prebivalstva s podeželja (beg možganov) je demografska struktura manj ugodna v pretežno podeželskih regijah. Neugodna starostna struktura je še posebej pereča v kmečkih gospodinjstvih. Starostna struktura nosilcev kmetijskih gospodarstev je neugodna; več kot polovica jih je starejših od 55 let, delež gospodarjev mlajših od 45 let pa znaša le 19 odstotkov. Mlajši nosilci kmetijskih gospodarstev imajo v povprečju višjo stopnjo formalne izobrazbe (Nacionalni strateški ..., 2007).

2.2.4 Razvoj podeželja v Sloveniji v obdobju 2007–2013

Podeželje razvijamo za ljudi z namenom, da bodo živeli tam še naprej in da bodo živeli dostojno življenje. Razvoj podeželja mora zagotavljati enake življenjske možnosti vsem slojem prebivalstva na podeželju. Poleg tega kmetijstvo tudi samim kmetijam ne daje več dovolj dohodka. Zato je potrebno uvajati in pospeševati razvoj novih gospodarskih vej v okviru kmetij in izven kmetijstva, pri čemer je potrebno stvari peljati tako, da se ne pojavljajo konfliktne situacije zaradi različnih interesov in potreb posameznih skupin prebivalcev. Te razvojne potrebe med glavne cilje vključuje evropska politika podeželja 2007–2013 (Razvoj kmetijstva ..., 2006).

Ker je Slovenija članica Evropske unije, je pripravila svoj nacionalni strateški načrt razvoja podeželja za obdobje od leta 2007 do 2013. Ta načrt določa le smernice, s katerimi usmerja nižje ravni planiranja razvoja podeželja.

2.3 PROGRAM RAZVOJA PODEŽELJA OBČINE ILIRSKA BISTRICA ZA OBDOBJE 2007 – 2013

Namen priprave Razvojnega programa podeželja (RPP) za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna je, da bi lokalne skupnosti in drugi akterji na podeželju ugotovili skupne interese ter oblikovali skupne programe razvoja podeželja, ki poleg kmetijstva, enakovredno obravnavajo tudi vse druge panoge in dejavnosti t.i. nekmetske vsebine, kot jih imenuje nova Uredba Sveta o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja. S tem pa bodo tudi podlaga za črpanje sredstev iz nacionalnih in evropskih finančnih virov na področju podeželja. Razvojni program podeželja je razdeljen na tri faze (Razvojni, 2006):

- **preveritveno**, s katero je potrebno ugotoviti pripravljenost lokalnih skupnosti in drugih partnerjev za pripravo skupnega razvojnega programa,
- **uvajalno**, katere naloga je izdelava Razvojnega programa podeželja v obliki elaborata in institucionalizacija oziroma pravna ureditev statusa lokalnega partnerstva kot lokalne akcijske skupine (v nadaljevanju LAS),
- **izvedbeno**, ki vsebuje izvajanje posameznih izvedbenih projektov in aktivnosti, opredeljenih v Razvojnem programu podeželja in njegovo smiselno dopolnjevanje.

Zametek oblikovanja lokalnih razvojnih partnerstev in načrtovanja razvoja na podlagi lokalnih razvojnih pobud je v preteklosti predstavljal že program CRPOV, ki so ga nadgradili in nadomestili razvojni programi podeželja za širša podeželska območja. Tu se po načelu partnerstva združujejo skupine občin s podobnimi razvojnimi cilji in potenciali (Razvojni, 2006).

2.3.1 Predstavitev občine Ilirska Bistrica

2.3.1.1 Naravno-geografski položaj

Občina Ilirska Bistrica in prav tako tudi Pivka in Postojna spadajo v Notranjsko - kraško statistično regijo, ki predstavlja 7,2 odstotka površine Slovenije in meri 972 km². Pokrajina je prometno pomembna, saj prek nje vodita železniška in cestna povezava iz Kvarnerja v notranjost Slovenije in naprej v srednjo Evropo, po njenem južnem obrobju pa je speljana cesta med Reko in Trstom, največjima pristaniščema v severnem delu Jadrana (Razvojni, 2006).

Preglednica 1: Pregled podatkov za površino km², število vasi in prebivalstvo Notranjsko-kraške regije (Statistični ..., 2011)

Občina	Površina km ²	Število vasi	Prebivalstvo
Ilirska Bistrica	480	63	14197
Pivka	223	30	5950
Postojna	269	39	14739
Skupaj	972	132	34886

Površina občine Ilirska Bistrica predstavlja polovico celotnega območja in ima največje število vasi. Po površini (480 km²) se med slovenskimi občinami uvršča na 2.

mesto. Število prebivalcev je iz vidika izpolnjevanja trenutno znanih pogojev oblikovanja in vzpostavitve LAS dovolj veliko. Regija sodi v skupino gospodarsko nerazvitih regij z nizko produktivnostjo dela, s podpovprečno izobrazbeno strukturo prebivalstva, nizko stopnjo inovativnosti ter nizko kakovostjo izobraževanja (Razvojni, 2006).

Območje Ilirske Bistrice je geografsko zelo členjeno in razgibano, saj sega od sredozemskega sveta na južnem Podgrajskem podolju pa do dinarskega sveta Snežniške planote in obronkov Hrušice. Območje členimo na naslednje mezoregije oz. geografske enote: Brkini z dolino reke Reke, Snežnik, kraški travniki Zgornje Pivke, Podgrajsko podolje in Čičarija, Hrušica ter Jelšansko podolje (Razvojni, 2006).

Izjemna naravna dediščina tega prostora predstavlja razvojni potencial v navezavi na kmetijstvo in druge nekmetske dejavnosti, ki pa morajo biti v prostor umeščene smotrno, tako da ne preprečujejo obveze naše države iz Nature 2000 do zagotavljanja ugodnega stanja živalskih ter rastlinskih vrst in habitatov. Nature 2000 kaže izkoristiti smiselno kot tržno priložnost in jo ne videti zgolj kot nevarnost (Razvojni, 2006).

2.3.1.2 Geološke, klimatske, pedološke in hidrološke značilnosti

Občina Ilirska Bistrica leži na jugozahodnem delu Slovenije, med Snežnikom, Vremščico in Učko. Obsega 47.961 hektarjev zemljišč, od tega 45.577 hektarjev kmetijskih in gozdnih zemljišč ter 2385 hektarjev stavbnih in nerodovitnih zemljišč (Razvojni, 2006).

Po naravnih danostih je pokrajina zelo različna, z vsemi značilnostmi prehodnega ozemlja med morjem in notranjo Slovenijo. Obravnavano območje spada v zmerno toplo klimo, s padavinami čez vse leto ter prehaja v višjih legah v klimo hladnega gozda, ki jo označuje obilica padavin (Kmetijska tržnica v Il.Bistrici, 2002).

V nadaljevanju na kratko prikazujemo posamezne geografske enote, ki jih zasledimo na območju občine Ilirska Bistrica, poglavje je povzeto iz vira Razvojni program podeželja za občine ilirska Bistrica, Pivka in Postojna za obdobje 2007-2013 (2006).

Brkini in dolina reke Reke

Je notranje zelo raznolika, v dinarski smeri razpotegnjena mezoregija v jugozahodni Sloveniji. Njen osrednji vezni člen je ponikalnica Reka, sestavljajo razgibano hribovje Brkini s posameznimi vzpetinami, višjimi od 800 m, v dnu razširjena kotlina. Razširjeni zgornji, povirni del doline Reke, zaradi lege pod strmimi pobočji Snežnika imenovan Podgora, v glavnem ozka Reška dolina ob spodnjem toku Reke, severni začetni del Jelšanskega podolja. Pedosekvenca:

- dolina reke Reke: tla na ilovicah in glinah (tla se nahajajo na ravnem ali rahlo valovitem reliefu, kjer je možna intenzivna mehanizacija, so globoka in jih zato lahko izkoriščamo za pridelovanje vrtnin;
- Brkini: tla na mehkih karbonatnih kameninah – flišu (takšna tla imajo mnogo drobljivega peska, ki daje tlom videz rahlosti, peščenosti. Tla so mrvičasto grudičaste strukture, drobljiva, biološko aktivna. So revna, saj jim primanjkuje apno in fosfor, imajo pa veliko kalija.

Podgorski kras, Čičarija in Podgrajsko podolje

So pokrajine, ki sestavljajo notranje raznoliko obmejno mezoregijo v jugozahodni Sloveniji. Njena glavna skupna lastnost je prevlada močno zakraselega kamnitega površja z vrtačami. Podgorski kras je kraški travnik, ki je najbolj na široko uravnan v osrednjem in severnem delu. Podgrajsko podolje je suha dolina nekdanje reke.

Snežniška planota

Je močno zakrasela in večinoma porasla z gozdovi. Vršno območje planote se dviga 1200-1400 m visoko, iz njega izstopa najvišja vzpetina z vrhom Veliki Snežnik (1796 m).

2.3.1.3 Naravni rezervat

Naravni rezervat Veliki in Mali Snežnik je bil na obravnavanem območju razglašen leta 1964 in obsega 196 ha površine. Veliki Snežnik (1796 m) sega kot najvišja nealpska gora v visokogorski pas, torej nad drevesno mejo. Rastlinstvo na Snežniku je ostanek oz. otok alpskih rastlin, ki so se po ledeni dobi umaknile v višje dele Alp. Vrh porašča čvrsto šaševje, ki daje Snežniku povsem alpski videz. Snežnik je klasično nahajališče scopolieevega repnjaka in liburnijskega sviščevca. Obsežno gozdno območje omogoča življenje velikim sesalcem, kot so jeleni, divji prašiči, srnjad, medved, volk in ris (Razvojni, 2006).

2.3.1.4 Natura 2000

Posebna varstvena območja Natura 2000 pokrivajo kar 59 % celotnega preučevanega programskega območja Notranjsko-kraške regije. V občini Ilirska Bistrica, ki meri 480 km² površine, zavzema Natura 2000 50,37 odstotka površine, kar predstavlja 241 km² celotne površine. V območje sovpadajo: Javorniki s Sežnikom, dolina Reke, Zabiče in Matadarsko podolje.

Slika 1: Območje Natura 2000 v občini Ilirska Bistrica (Natura 2000, 2011)

2.3.1.5 Demografske značilnosti

Demografski trendi

Gibanje prebivalstva v Notranjsko-kraški regiji, v katero sovпада tudi občina Ilirska Bistrica, je pozitivno, kar pomeni, da se je število sicer povečevalo. V primeru Ilirske Bistrice je rast prebivalstva predvsem posledica pozitivnega selitvenega prirasta iz tujine. Notranje selitve prebivalstva, posebno iz podeželja pa so usmerjene v druga območja, kjer je možnost zaslužka večja (Razvojni, 2006).

Konec leta 2008 je imela občina približno 13.900 prebivalcev (približno 6.900 moških in 7.000 žensk). Po številu prebivalcev se je med slovenskimi občinami uvrstila na 39. mesto. Na kvadratnem kilometru površine občine je živel povprečno 29 prebivalcev; torej je bila gostota naseljenosti tu manjša kot v celotni državi (Razvojni, 2006).

Povprečna starost občanov je bila 43,7 leta in tako višja od povprečne starosti prebivalcev Slovenije (41,3 leta). Med prebivalci te občine je bilo število najstarejših - tako kot v večini slovenskih občin - večje od števila najmlajših: na 100 oseb, starih 0-14 let, je prebivalo 160 oseb, starih 65 let ali več. To razmerje pove, da je bila vrednost indeksa staranja za to občino višja od vrednosti tega indeksa za celotno Slovenijo (ta je bila 118). Pove pa tudi, da se povprečna starost prebivalcev te občine dviga v povprečju hitreje kot v celotni Sloveniji. Podatki po spolu kažejo, da je bila vrednost indeksa staranja za ženske v vseh slovenskih občinah višja od indeksa staranja za moške. V občini je bilo - tako kot v večini slovenskih občin - med ženskami več takih, ki so bile stare 65 let ali več, kot takih, ki so bile stare manj kot 15 let; pri moških pa je bila slika enaka (Statistični ..., 2011).

2.3.1.6 Kmetijstvo

Osamosvojitve države Slovenije in sprememba družbeno - ekonomskih razmer je znatno vplivala tudi na razvoj kmetijstva. Preoblikovanje kmetijskih zadrug, izguba jugoslovanskega tržišča, denacionalizacija in vse večje zahteve po kakovosti kmetijskih tržnih viškov so zelo zaostrole pogoje pridelave, prireje in prodaje v kmetijstvu. Kmetije na obravnavanem območju na te razmere niso bile dovolj pripravljene, zato je kmetijstvo na tem območju pričelo po letu 1991 hitreje nazadovati. Glavne značilnosti kmetijstva so podobne kot v ostalih delih Slovenije: majhne kmetije, velika razdrobljenost kmetijskih zemljišč in nizek delež prebivalcev vasi, ki se ukvarjajo s kmetijstvom. Investicije v kmetijstvo so zaradi pomanjkanja finančnih sredstev minimalne. Mladi so po večini zaposleni izven kmetijstva. Skrb za kmetijo je domena starejše generacije, zato je vedno več kmetij v opušcanju. Velika razpršenost kmetijske zemlje in tudi števila govedi povzroča večje stroške reje in tako zmanjšuje konkurenčnost teh kmetij v boju za preživetje. Delež kmetijstva je v skupnem dohodku vedno manjši, narašča pa njegov ekološki pomen. Kulturna krajina kot stranski proizvod kmetovanja se postopno umika gozdovom (Kmetijska tržnica ..., 2002).

Obravnavano območje obsega okrog 11.500 ha kmetijskih zemljišč v uporabi. Največ kmetijskih zemljišč v uporabi je travnikov in pašnikov, skoraj 90%, njiv pa le nekaj čez 8%. Pridelava krme za živali je bila včasih omejena na bolj oddaljene, obrobne kmetijske površine, v bližini vasi pa so bile njive s poljedeljsko pridelavo. Sedaj so nekdanji

oddaljeni travniki in pašniki večinoma opuščeni in se zaraščajo. Velik delež travnatega sveta pogojuje živino kot glavno kmetijsko panogo območja (Razvojni, 2006).

V Sloveniji je ob popisu kmetijskih gospodarstev leta 2000 86.320 družinskih kmetij uporabljalo kmetijska zemljišča. Od tega družinske kmetije v Notranjsko-kraški regiji zavzemajo manj kot 3,5 odstotka vseh kmetijskih gospodarstev v Sloveniji. Skoraj polovica vseh družinskih kmetij se nahaja na območju občine Cerknica in Ilirska Bistrica. Po velikosti obdelovalne površine prevladujejo kmetije, ki uporabljajo 2 do 10 hektarja zemljišč, kar je povsem primerljivo s slovenskim povprečjem (Razvojni, 2006).

Preglednica 2: Družinske kmetije po velikostnih razredih kmetijskih zemljišč v uporabi za obravnavano območje (Statistični ..., 2011)

občina	Velikostni razredi po površini kmetijske zemlje v uporabi (v ha)				
	skupaj	do 2	2 do 5	5 do 10	nad 10
Ilirska Bistrica	883	245	299	233	106

2.3.1.6.1 Poglavitne kmetijske dejavnosti

Dobrih 90 odstotkov zemljišč v občini se uporablja za kmetijske dejavnosti, in sicer kot travnike in pašnike, predvsem zaradi neprimerne terena, ki ne ponuja naravnih možnosti za večji razvoj poljedelstva. Tako se največ kmetijskih gospodarstev v občini ukvarja z rejo živine, med katerimi prevladuje mešana živinoreja in pašna živina ter mešana rastlinska pridelava in živinoreja (Razvojni, 2006).

V nadaljevanju je poglavje povzeto iz vira Razvojni program podeželja za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna za programsko obdobje 2007-2013 (2006).

Reja goveda

Med vsemi vrstami živine v regiji prevladuje govedo, ki v povprečju predstavlja 9 glav živine na kmetijo, kar zadosti pretežno lastnim potrebam. Kmetije, ki se še ukvarjajo z govedorejo, se usmerjajo v rejo krav dojilj za prirejo mesa, v zadnjem času pa postaja zanimiva prireja govejega mesa na pašnikih.

Reja drobnice

Pozitiven trend je naraščanje reje drobnice. Ta panoga je delovno manj intenzivna in primerna za dopolnilne kmetije, kateri kmetijstvo predstavlja dodaten vir zaslužka. Poleg tega sedanji sistem državnih pomoči vzpodbuja ekstenzivno, naravi prijazno živinorejo, kar pa zahteva veliko površin in urejenih pašnikov.

Reja avtohtonih pasem domačih živali

Priložnost je reja avtohtonih, pa tudi določenih drugih, naravnemu okolju prilagojenih pasem domačih živali. Skromnost in prilagojenost avtohtonih in drugih manj razširjenih pasem na sonaravne rejske razmere lahko torej omogoča ekstenzivno (trajnostno) kmetovanje in gospodarno varstvo biotske raznovrstnosti kmetijskih površin.

Reja konj

Reja konj je predvsem usmerjena v rejo slovenske hladnokrvne pasme, ki je namenjena za prirejo mesa. Vedno bolj pa se uveljavlja tudi reja konj za šport.

Pridelava jabolk

Oblikovane terase sooblikujejo krajinski izgled krajine. Tako kot za vinsko cesto, velja tudi za sadjarsko pot, da nas med spoznavanjem popelje do proizvajalcev sadja. Vinska cesta ali pa sadjarska pot zaživita, če se zainteresirani sadjarji vključujejo v ponudbo s sadjem, sušenim sadjem, jabolčnikom, jabolčnim kisom (Renčelj, 2006).

Brkinska sadna cesta je dobra osnova, na katero se bodo lahko navezovale druge dejavnosti in aktivnosti. Pridelava sadja v brkinskem sadnem okolišu, ki obsega območje Brkinov, Krasa in Pivške kotline, ima zelo dolgo tradicijo. Sadna drevesa so posajena v intenzivnih in travniških sadovnjakih. Glede na naravne danosti so možnosti za pridelavo visokokakovostnega sadja, ki pa ga je potrebno tudi ponuditi na trg in prodati. Pri iskanju ustreznih rešitev so akterji in nosilci dejavnosti izoblikovali idejo o označitvi Brkinske sadne ceste (Razvojni, 2006).

Dopolnilna dejavnost

Razvoj dopolnilnih dejavnosti je ključnega pomena predvsem za obstoj in razvoj manjših kmetij, saj jim omogoča pridobivanje dodatnega dohodka. Na obravnavanem območju se trenutno nahaja pet kmetij, ki se ukvarjajo s kisanjem zelja. Predelava zelja je tradicionalna kmetijska dejavnost na Bistriškem. Kmetije se s to ponudbo vključujejo tudi v turistične programe območja, saj je obiskovalcem omogočen ogled teh kmetij ter nakup kmetijskih pridelkov. Zanimiva je tudi ponudba predelanega sadja v suho sadje, kis, sok ali žganje. Veliko priložnost za območje pomeni tudi predelava lesa, saj je lesna zaloga v območju visoka. Med pomembnejše pridelke sodi brkinska slivovka, to je pridobljeno žganje iz domače slive, z jabolk jabolčni kis, sok in krhlji ter tudi sir in med.

2.3.1.7 Gozdarstvo

Gozdnatost območja je nad slovenskim povprečjem, saj je 67 odstotna v primerjavi s slovenskim, ki predstavlja 57,4 odstotka. V občini je 32.193 ha gozdnih površin, od tega jih je 11.686 ha v državni lasti, kar 20.507 ha pa v zasebni lasti. Odprtost državnih gozdov z gozdnimi cestami je dobra, medtem ko je v privatnih gozdovih zelo različna. Proces naravnega pogozdovanja območja na obravnavanem območju je zelo prisoten. Tako intenziven proces zahteva iskanje rešitve in iskanje konkretnih možnosti za gospodarno izkoriščanje travnatega sveta in površin v zaraščanju. Ena od možnosti je model reje krav dojilj na območju, kar izkazujejo kmetije, ki so uspešne pri izvajanju take reje (Razvojni, 2006).

2.3.1.8 Turizem

Turizem je dejavnost, ki prispeva h gospodarskemu, družbenemu in socialnemu razvoju posameznega kraja in države kot celote. Turizem in gostinstvo skupaj ustvarjata pomemben delež bruto domačega proizvoda in hkrati zagotavljata številna delovna mesta v državi. Slovenija je pokrajinsko zelo raznolika država. Lahka prometna dostopnost, bogata

naravna in kulturna dediščina ter ponudba različnih storitev na razmeroma majhnem prostoru so dobre osnove za razvoj različnih vrst turizma (Statistični ..., 2011).

Tako v Ilirski Bistrici turističnih objektov praktično ni, je pa nekaj turističnih kmetij in penzionov, ki poleg ostale ponudbe nudijo tudi nastanitev. Za uspešnejši razvoj območja je nujno treba vzpostaviti gostinsko in nastanitveno turistično infrastrukturo, ki bo omogočala obiskovalcem, da kvalitetno preživijo čas v regiji. Ta mora biti na primerno visoki ravni in se mora navezovati na krajinske in etnografske dejavnike, ki bodo obiskovalcem regijo vtisnili v spomin in bodo zagotovili dvig dodane vrednosti turističnih produktov (Razvojni, 2006).

2.3.2 Lokalna akcijska skupina (LAS)

V občini Ilirska Bistrica deluje Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom. Ustanovljeno je bilo na ustanovnem zboru članov 26.10.2007 v Narinu. Namen društva je razvoj lokalnega območja z upoštevanjem principov LEADER in izkoriščanjem lokalnih virov. Društvo deluje na območju občin Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna. Velikost območja, ki ga pokriva društvo, je 972 km² s 34.71 prebivalci (Društvo ..., 2010).

Društvo izvaja naloge lokalne akcijske skupine, na podlagi Uredbe Sveta EU o podpori razvoju podeželja iz Evropskega sklada za razvoj podeželja za programsko obdobje 2007-2013 (Council Regulation No. 1698/2005, z dne 20.09.2005, Bruselj) in Programa razvoja podeželja Republike Slovenije za obdobje 2007-2013 (Društvo ..., 2010).

Osnovna naloga društva je koordinacija in usmerjanje projektnih aktivnosti na podeželju, ki jih izvajajo različne osebe javnega in zasebnega sektorja, povezovanje kmetijske in nekmetske dejavnosti ter skrb, da so projekti med seboj sprejemljivi, da se ne prekrivajo, ne podvajajo in da prerastejo v skupno sodelovanje, zasledujejo skupni interes. V sklopu administrativnih nalog društvo skrbi za upravljanje s finančnimi sredstvi, za osnovno delovanje in za poročanje. Društvo skrbi za izvajanje nalog in projektov, ki jih sprejme upravni odbor društva in zbor članov na svojih sejah in ki so v skladu z lokalno razvojno strategijo območja 2007-2013. Pri tem morajo biti upoštevane lokalne prioritete, potenciali in drugo, kar lokalna skupnost opredeljuje kot svoj interes in potrebo (Društvo ..., 2010).

3 MATERIAL IN METODE DELA

3.1 ANKETIRANJE

Podatke za diplomsko delo smo dobili na osnovi izdelane ankete, ki smo jo opravili v vasi Jasen, aprila 2010. V vasi je 76 gospodinjstev, med katerimi smo z obiskom na njihovem domu opravili 50 anket. Do 50-ih anket smo prišla zato ker mnogi niso hoteli sodelovati, na številnih domovih ni bilo nikogar doma ker so bili v službi, majhen delež anket pa smo izključili, ker so bile nepopolne.

Anketa je bila izpeljana z anketnim vprašalnikom, ki vsebuje 32 vprašanj (glej priloga a), od tega je 6 podvprašanj, ki so namenjena samo tistim lastnikom gospodinjstev, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo. Vprašalnik je izpolnil lastnik gospodinjstva ali član starejši od 18 let. Vaščanov predhodno nismo obveščali o obisku. Izpolnjene ankete smo od anketirancev dobili naslednji dan. Pri nejasnih vprašanjih smo jim ponudili pomoč.

Z anketnim vprašalnikom želimo izvedeti ali so krajani seznanjeni s Programom razvoja podeželja in njegovo vsebino ter pridobiti njihovo oceno o sedanjem razvoju kmetijstva in podeželja na vasi in v prihodnosti.

Podatke, ki smo jih zbirali z anketo, smo obdelali z metodami opisne statistike in jih predstavili v preglednicah in slikah.

3.2 OPREDELITEV VASI JASEN

Pri nastajanju tovrstnih del so izrednega pomena kvalitetni izvorni podatki, ki dajejo sliko dejanskega stanja posameznih dejavnosti v vasi. Žal podatkov na tako majhni enoti, kot je vas, nihče ne vodi. Zato smo do podatkov o društveni, kulturni in kmetijski dejavnosti prišli predvsem sami oziroma smo jih izvedeli oz. pridobili od domačinov.

Slika kulturne krajine se skozi čas močno spreminja. Izrazito se je spremenila raba prostora oz. zemljišč. Žal so tudi podatki v zvezi z rabo prostora dokaj pomanjkljivi, saj ne obstojajo natančnejši podatki iz preteklosti, ki bi bili dosegljivi na foto posnetkih. Za podrobnejši prikaz smo le izračunali približno oceno v ha, kakšna je bila dejanska raba kmetijskih zemljišč pred približno 40. leti in kakšna je dejanska raba danes. Predvsem stari katastrski podatki in pričevanje krajanov vasi Jasen nam je dalo osnovo za izris rabe zemljišč v preteklosti. Za današnjo rabo prostora obstojajo podatki o dejanski rabi, izvršen je bil tudi ogled terena.

Da bi opredelili najpomembnejše dejavnike, kot so prednosti, slabosti, pomanjkljivosti in priložnosti, smo izdelali SWOT analizo za vas Jasen. Za osnovo smo uporabili SWOT analizo izdelano za Slovenijo v Nacionalnem strateškem načrtu ter iz Razvojnega programa podeželja za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna. Izpostavili in obdelali smo tiste ključne dejavnike, ki so pomembni razvoj podeželja in kmetijstva v vasi Jasen.

4 REZULTATI

4.1 OPREDELITEV VASI JASEN

Vas Jasen je na videz nepomembno, sicer pa privlačno in lepo urejeno naselje. Za nepoznavalca krajevine zgodovine nič kaj zveneče ime, saj je dejansko le prvo od štirih vasi, poimenovano po drevju, ki je nekdanj tam prevladovalo, in si druga za drugo sledijo vzdolž reke po dolini (10 let Društva Ahec Jasen, 2009).

S svojimi 412,5 m nadmorske višine je naselje umeščeno ob vznožju hriba Ahec, ki se dviga visoko nad dolino gornjega toka reke Reke. Jasen je eno izmed 63 vasi v občini Ilirska Bistrica in šteje 259 prebivalcev. Vas je gručasto urejena, umaknjena na stik ravnine s pobočjem ali celo na vznožje, kjer je varno pred poplavamami, obenem pa se s tem ohranjajo najbolj kakovostna kmetijska zemljišča. Po lastni oceni opažam, da se izgublja regionalna raznolikost, katere posledica je vizualna degradacija pokrajine in razvrednotenje podobe naselja. Smotno bi bilo stavbno dediščino razumeti kot nacionalno in kulturno vrednoto, ki jo je potrebno ohranjati in razvijati. Pa vendar je ostalo nekaj stavb, ki dajejo značilno podobo vasi. Nekatere izmed njih so v dobre stanju, medtem ko so nekatere zapisane propadu.

Od vaških znamenitosti naj omenim:

- vodnjak-studenec: zgrajen 1847, nam pove na kakšen način so v preteklosti zajemali in uporabljali pitno vodo;
- vodni koriti: ljudje so ju uporabljali za napajanje živine, ob enem izmed njiju je zgrajeno tudi manjše korito, ki se je uporabljalo kot pralnica;
- zgodovinski muzej: lastnik Teo Brožič je domačin, ki zbira in ohranja različne predmete, ki sodijo v čas bližnje preteklosti v svoji rojstni hiši;
- cerkev sv. Joahima: današnji izgled je dobila v 19. stoletju, zvončnica nad zahodno fasado nosi letnico 1801.

4.1.1 Društvena dejavnost

Kar se tiče kulturne dejavnosti, so prebivalci vasi Jasen zelo aktivni. To nam dokazuje tudi desetletno delovanje Društva Ahec, ki skrbi za ohranjanje domačih tradicionalnih ljudskih običajev, delovanje pevskih zborov ter daje tudi mladim priložnost, da uresničijo svoje kulturne ambicije.

Pod okriljem Društva Ahec trenutno delujejo:

- mešani pevski zbor z imenom MePZ Ahec, Jasen – Podgora, ki šteje 33 pevcev in ima za sabo veliko uspešnih nastopov,
- pevska skupina Jasenski pevci, ki je sestavljena iz moškega dela pevcev,
- zabavljajska skupina Kerglci izpod Ahca,
- narodno zabaveni ansambel Osminka, ki je začel svoje prve korake ob podpori društva,
- ter delo mladih v društvu, ki skrbi za otroške ustvarjalne delavnice v času praznikov.

4.1.2 Kulturna dogajanja in prireditve

Člani društva so znani kot dobri organizatorji, ki so pripravljeni priskočiti na pomoč, če jo je kdo potreben, pa tudi v primeru, ko je treba pomagati pri organizaciji ali izvedbi kulturnih prireditev. Društvo ima več takih prireditev, ki jih organizira že tradicionalno vsako leto. Te so Božični koncert v Jasenu, Pohod na Ahec, shod v Jasenu, ter pustovanje s poberijo. Poleg glavnih prireditev pa društvo organizira tudi otroške delavnice, miklavževanje ter športna dogajanja.

4.1.3 Kmetijska dejavnost v vasi nekoč in danes

Tako kot za slovensko podeželje velja tudi za vas Jasen, da se je v zadnjih desetletjih močno spremenilo pod vplivom strukturnih sprememb v kmetijskem sektorju. V preteklosti je prevladovalo kmetijstvo kot gospodarska dejavnost in kmečko prebivalstvo v vasi je bilo v večini, danes pa je slika drugačna. Industrializacija in spremljajoči procesi, so povzročili, da je pomen primarnih dejavnosti (kmetijstvo, gozdarstvo) začel upadati, prebivalstvo pa se je začelo vse bolj zaposlovati v neagrarnih dejavnostih.

Kmetijska dejavnost je bila do osemdesetih let prejšnjega stoletja edini vir dohodka za marsikaterega kmete oz. prebivalca teh krajev. V dolini reke Reke so prevladovale njive in vlažni travniki, na pobočju so bili ekstenzivni sadovnjaki ter v višjih predelih pašniki in travniki.

Na njive so za nadaljnjo prodajo sadili krompir sorte Berlinček in Majstnik, zelje, repo in fižol. Pridelke so prodajali na Reko in v reško zaledje, v Opatijo predvsem v hotele ter tudi v Istro. Za lastno uporabo pa so sejali koruzo, pšenico, oves, ječmen, krmo peso in krmno korenje. Do 60. tih let prejšnjega stoletja so imeli izključno domače seme, doma pridelano. Šele pozneje so začeli kupovati hibridno koruzo in semenski krompir na tolminskem in gorenjskem. Nove sorte krompirja, ki so prinesle večje pridelke so bile Vesna, Igor, Desiree in Merkur.

V višjih legah na terasastem pobočju so prevladovali ekstenzivni sadovnjaki. Od jablan so bile sorte Mošancelj, Bobovec, Kanadka, Krivopecelj in Goriška sevka. Sorte hrušk, kot so Tepka in Vinčarca ter domače slive. Jabolka so predelali v jabolčni sok, jabolčni kis in jabolčno vino. Iz hrušk pa hruškovo vino. Jabolčnemu in hruškovemu vinu pravijo domačini »žvižgovc«, predelavo pa so z leti opustili. Slive pa so uporabili predvsem za kuho žganja, domače slivovke, kot mu pravijo domačini »šnopc« ter za marmelado.

Nad vasjo v višjih predelih so prevladovali predvsem pašniki in travniki. Govedoreja oziroma krave molznice, ki so jih vsak da gnali na pašnike, so tamkajšnjim kmetom predstavljale najbolj donosen del kmetijske dejavnosti. Okrog 60. leta prejšnjega stoletja je bilo v vasi približno 100 glav živine. Mleko, ki je imelo dobro ceno pa so prodali v Mlekarno Ilirska Bistrica.

Do sedemdesetih let prejšnjega stoletja so kmetje vse delo opravljali ročno ter s pomočjo konjev, ki jih je bilo takrat v vasi okrog trideset. Konji so služili za pomoč pri oranju, vleki

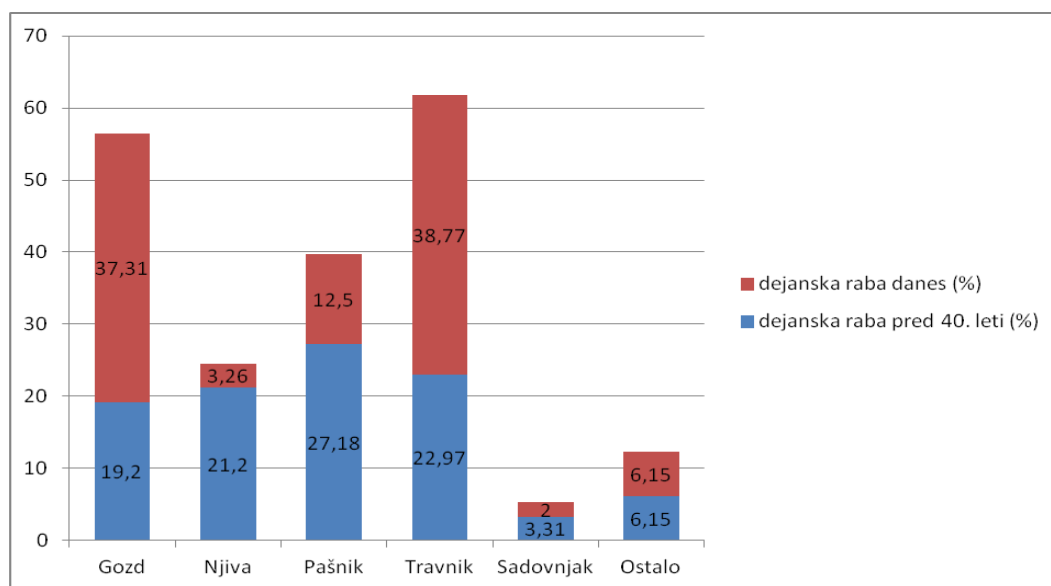
lesa in vozov, na katere so naložili tovor. Po letu 1975 pa so v vas prišli prvi traktorji in traktorski priključki, ki so kmetom olajšali delo. Takrat je v občino Ilirska Bistrica prišla tudi industrija, kjer so se tamkajšnji kmetje zaposlili in prejeli zagotovljen dohodek. Kmetijska dejavnost pa se je močno zmanjšala. K še večjemu upadu kmetijstva je prispevala tudi osamosvojitev Slovenije. Meja proti Reki (Hrvaška) se je zaprla in tako tudi glavni trg, kamor so kmetje prodajali svoje pridelke.

V dolini je njiva sedaj redkost, prevladujejo predvsem travniki, nekaj njiv pa se tudi zarašča. A na terasastih pobočjih ponekod še vedno stojijo visokodebelne jablane, hruške in slive, ki pa so povečini zapuščene in propadajo. Da so bili nekoč v višjih legah nad vasjo pašniki, sploh ni opazno, saj je zdaj v celoti gozd. Sedaj je v vasi nekaj polkmetov, ki pa se s kmetijsko dejavnostjo ukvarjajo ob delu in le za lastno pridelavo.

Slika krajine od nekoč pa do danes je močno spremenila svojo podobo ter njen namen. Za podrobnejši prikaz smo izračunali približno oceno v ha, kakšna je bila dejanska raba kmetijskih zemljišč nekoč, pred približno 40. leti in kakšna je dejanska raba danes. Katastrska raba zemljišč nam je predstavljala osnovo, glede na katero smo potem po besedah krajanov vasi Jasen označili dejansko rabo pred 40. leti in sedaj.

Preglednica 3: Dejanska raba kmetijskih zemljišč v ha, na območju vasi Jasen nekoč in danes, 2011

Kmetijsko zemljišče	Katastrska raba (ha)	Dejanska raba pred 40. leti (ha)	Dejanska raba danes (ha)
Gozd	43,70	43,70	84,89
Njiva	48,00	48,18	7,42
Pašnik	63,05	61,83	28,42
Travnik	55,33	52,25	88,2
Sadovnjak	3,43	7,54	4,56
Ostalo	13,99	13,92	13,99
Skupaj	227,51	227,51	227,51

Slika 2: Dejanska raba kmetijskih zemljišč (%) na območju vasi Jasen pred 40. leti in danes, 2011

Pri oceni dejanske rabe kmetijskih zemljišč nekoč in danes vidimo, da sta se v zadnjih 40-tih letih kmetijska dejavnost in podoba krajine močno spremenili. Površina celotnega območja vasi Jasen znaša 227,51 ha. Od celotne površine je bilo gozda nekoč 19,2 %, sedaj pa 37,31 %. Skoraj v celoti so se zarasli pašniki v višje ležečih predelih ter travniki. Druga največja sprememba so njive, ki so bile nekoč osnova za glavni dohodek iz kmetijstva. Prej so kmetje obdelovali 21,2 % njivskih površin, danes pa le 3,26 % in to predvsem za lastno samooskrbo. Nekoč njive, so sedaj v večini primerov travniki (38,77 %), nekatere pa so že podvržene zaraščanju. Obseg sadovnjakov se je zmanjšal za 3 ha. Vendar pri dejanskem ogledu površin opazimo, da so ti visokodebelni sadovnjaki v večini primerov že dotrajani. Potrebna bi bila celovita obnova ali pomladitev kmečkih sadovnjakov.

Za lažjo predstavitev smo izdelali dve karti dejanske rabe kmetijskih zemljišč. Na prvi karti je dejanska raba pred 40. leti, na drugi karti pa dejanska raba danes.

Legenda: gozd - oranžna barva, njiva – rjava barva, pašnik – temno zelena barva, travnik – svetlo zelena, sadovnjak – rdeča.

Slika 3: Skica karte glede na dejansko rabo kmetijskih zemljišč pred 40. leti in danes, 2011

4.1.4 SWOT analiza za vas Jasen

SWOT analiza je namenjena opredelitvi najpomembnejših dejavnikov: prednosti, pomanjkljivosti, priložnosti in nevarnosti, ki bi lahko vplivali na razvoj vasi Jasen. Končna strategija je seveda, da gradimo na prednostih, odpravimo pomanjkljivosti, izkoristimo priložnosti ter se izognemo nevarnostim.

Preglednica 4: SWOT analiza za vas Jasen , 2010

PREDNOSTI	SLABOSTI
- nizka intenzivnost kmetijstva pomeni manjše obremenjevanje okolja - kmetijstvo zagotavlja delovna mesta in blaži socialno problematiko - relativno dobra ohranjena kulturna krajina in biološka pestrost - bogati naravni viri, naravne vrednote - naravni klimatski in pedološki pogoji za razvoj kmetijstva - bližina osnovne šole, gimnazije in Ljudske univerze - razvita društvena dejavnost na področju kulture (društvo Ahec) - izgradnja vaškega doma za izvajanje prostočasnih in kulturnih dejavnosti - urejenost kanalizacije v čistilno napravo - ugodna geografska, prometna in obmejna lega (neposredna bližina mesta) - ohranjeno in ekološko neobremenjeno okolje, primerno za sonaravno kmetovanje	- propadanje stavbne dediščine podeželja - zaraščanje kmetijskih zemljišč in s tem postopno propadanje kulturne krajine - staranje prebivalstva - velikostna struktura kmetij - razdrobljenost kmetijskih zemljišč - slaba starostna in izobrazbena struktura kmečkega prebivalstva - opuščanje kmetovanja - kmetije v osnovi ne razpolagajo z dovolj velikim obsegom obdelovalne zemlje, saj je precej ljudi zaposlenih in imajo doma manjše kmetije, predvsem za lastno uporabo - slaba ekonomičnost kmetovanja - pomanjkanje začetnega kapitala - majhen delež kmetij - nerazvita skupna prodajna podpora za pridelke in izdelke s kmetij
PRILOŽNOSTI	NEVARNOSTI
- pridobitev sredstev na javnih razpisih, podpora države - politika spodbujanja regionalnega razvoja države in Evropske unije - izkoriščanje geografske lege (Postojna, Koper, Reka, Trst) - bližina regijskega parka Snežnik, Sviščaki, Mašun, Postojnska jama, Lipica - ponudba za aktivno preživljanje počitnic na podeželju - razvijati dejavnosti povezane z naravo, razvijati ponudbo na podeželju (turistična vas) - ureditev pešpoti, kolesarske poti	- pomanjkanje znanja - pomanjkanje finančnih sredstev - neorganizirano planiranje in pojav konfliktnih situacij med varovanjem okolja (Natura 2000) in gospodarskih dejavnosti, ki niso prilagojeni značilnostim območja - onesnaževanje pitne vode in podtalnice (reka Reka) - večja konkurenčnost za izobraževanje in zaposlovanje v večjih centrih (Koper, Ljubljana, Nova Gorica) - nizka investicijska sposobnost lokalne skupnosti - beg možganov

4.1.5 Identiteta in podoba vasi

Ena od prvenstvenih nalog je prepoznati posebnost kraja kot skupno vrednost in jo skupaj s še ohranjenim zgodovinskim izročilom oživiti ter zavarovati. Pomembno je, da lahko zavest poveže različne interese krajanov in še posebej različne poglede na prihodnost v skupno prizadevanje za krajevno identiteto, ki je lahko javna dobrina in izraz celovite urejenosti kraja. Kot razvojni vir vasi oziroma elemente po katerih bi bila vas Jasen prepoznavna, bi lahko opredelili hrib Ahec z okoliško krajino, vaški znamenitosti studenec in vodni koriti. Z neokrnjeno naravo, vzdrževano kulturno krajino in urejenim vaškim okoljem, bi se lahko razvil ekološki turizem, ki bi privabil izletnike na učne in rekreacijske poti, k raznim ogledom prireditev, ki jih organizira društvo Ahec. Dodaten vtis bi okoliška krajina vasi dobila tudi s posebnostmi Nature 2000.

4.2 ANALIZA ANKETE

4.2.1 Splošni podatki o anketiranih

Od 50 anketiranih je na vprašanja o splošnih podatkih kot so starost in izobrazba, odgovorilo 39 anketiranih, kar predstavlja 78 % vseh vprašanih. Večina anketiranih (44 %) je starih od 55 do 64 let. Sledijo mlajši pod 35 let in od 35-44 let, kar predstavlja 15 % vseh, 13 % je starih od 45-54 let ter enak odstotek je tudi starejših od 64 let. Po izobrazbi je največ anketiranih s srednješolsko in poklicno izobrazbo.

Preglednica 5: Starost anketiranih po starostnih skupinah (N=39), 2010

	Starost anketiranih po starostnih skupinah (leta)					Skupaj
	pod 35	35-44 let	45-54 let	55-64 let	nad 64	
Število	6	6	5	17	5	39
%	15	15	13	44	13	100

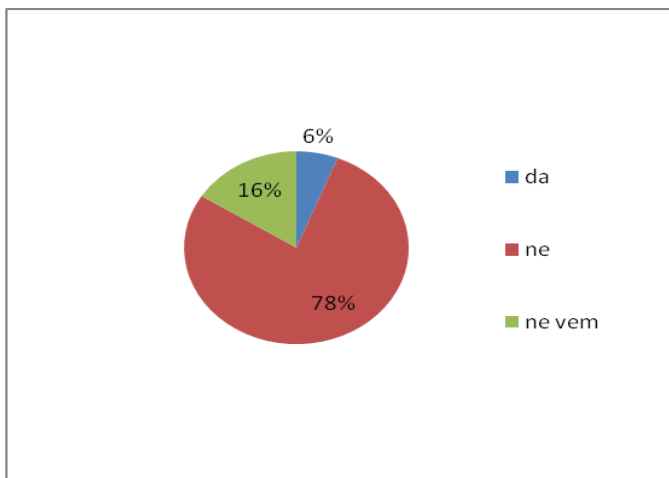
Preglednica 6: Izobrazba anketiranih (N=39), 2010

	Izobrazba anketiranih					Skupaj
	brez izobrazbe	osnovnošolska	srednješolska	poklicna	višja, visoka, univerzitetna	
Število	2	9	10	10	8	39
%	5	23	26	26	20	100

4.2.2 Splošni pogledi krajanov na razvoj kmetijstva in podeželja na obravnavanem območju

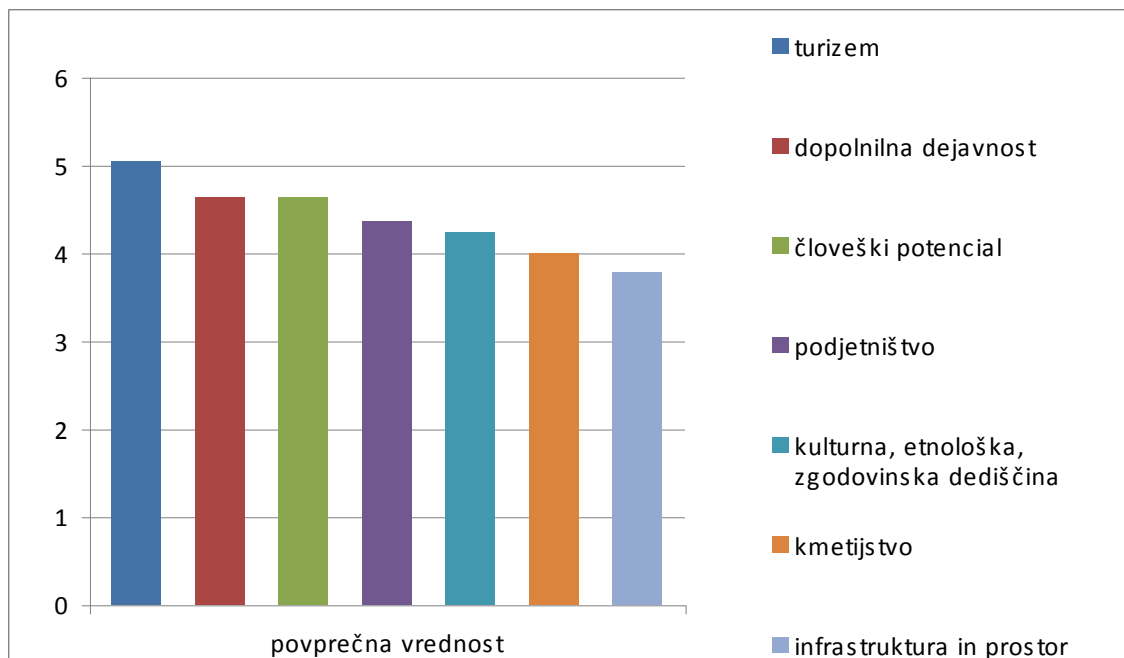
Območje vasi Jasen se srečuje s podobno problematiko kot mnoga druga slovenska podeželska območja. Gre predvsem za razparceliranost, zmanjšanje nosilcev kmetijskih gospodarstev in s tem posledično opuščanje kmetovanja ter zaraščenosti površin. Pri razvoju kmetijstva in podeželja ima veliko vlogo tudi občina Ilirska Bistrica, za katero

menijo anketirani, da bi lahko z ugodnimi kreditnimi pogoji pripomogla kmetom k uspešnejšemu razvoju kmetijstva.

Slika 4: Strinjanje anketiranih o trdnosti vlaganj občine Ilirska Bistrica v razvoj kmetijstva in podeželja, 2010

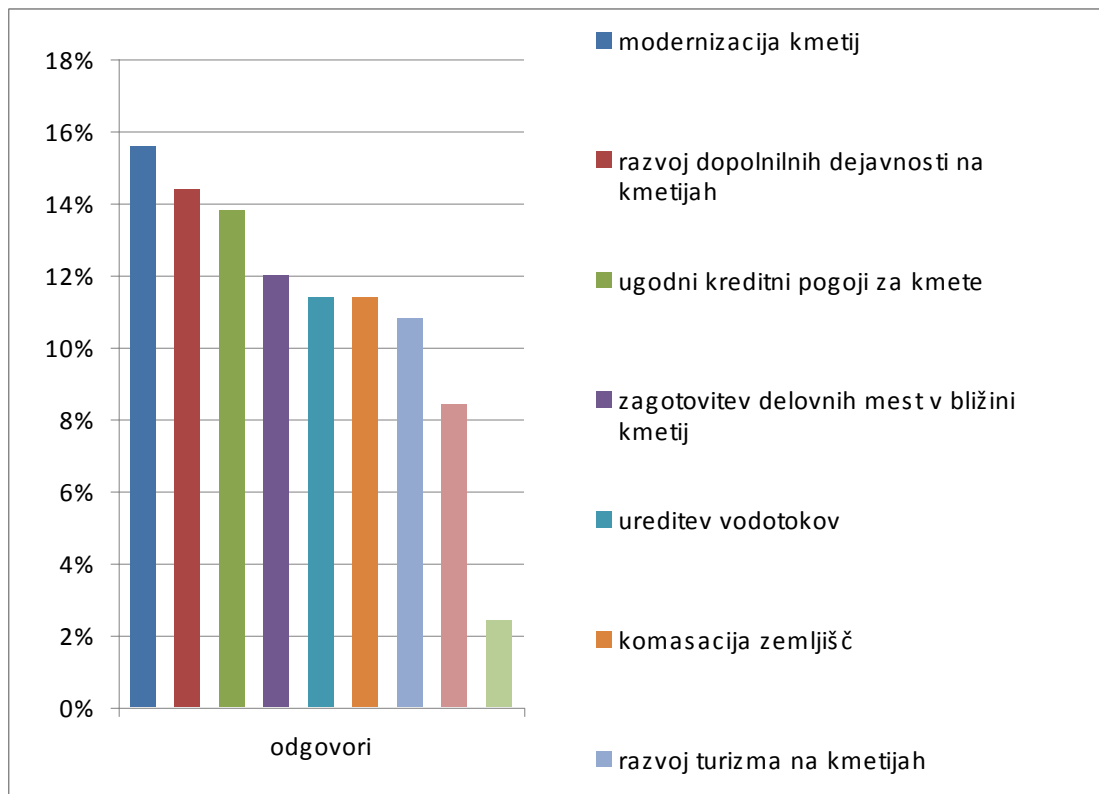
Po lastnem opažanju, ki ga spremljam že nekaj let, opažam, da se v vasi vedno manj kmetuje, se pa veliko projektov izvaja na področju infrastrukture in prostora. Zanimalo me je, kakšna so opažanja oziroma mnenja anketiranih na območju o različnih področjih razvoja podeželja.

Slika 5: Ocena razvitosti posameznih področij dejavnosti na podeželju, 2010

Anketirani so razvrstili podane odgovore po pomenu od 1 kot najboljše do 8 kot najslabše, kar je pokazalo naslednje zaporedje: 1. infrastruktura in prostor, 2. kmetijstvo, 3. kulturna, etnološka, zgodovinska dediščina, 4. podjetništvo, 5. človeški potencial, 6. dopolnilna dejavnost, 7. turizem.

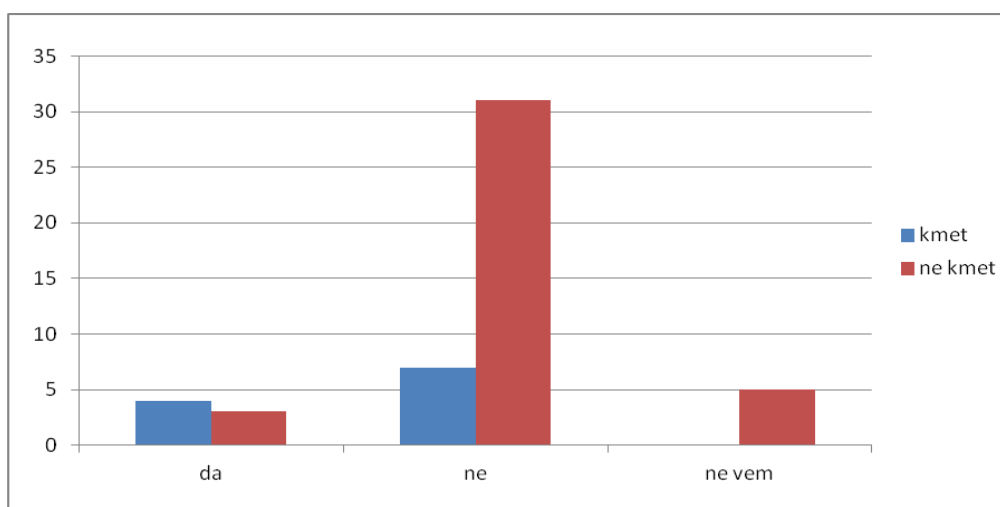
Da bi se razvoj kmetijske dejavnosti povečal, so anketirani mnenja, da je najprej potrebna modernizacija kmetij, razvoj dopolnilnih dejavnosti ter ugodni kreditni pogoji za kmete.

Slika 6: Potrebi ukrepi za hitrejši razvoj kmetijstva in podeželja, 2010

4.2.3 Program razvoja podeželja

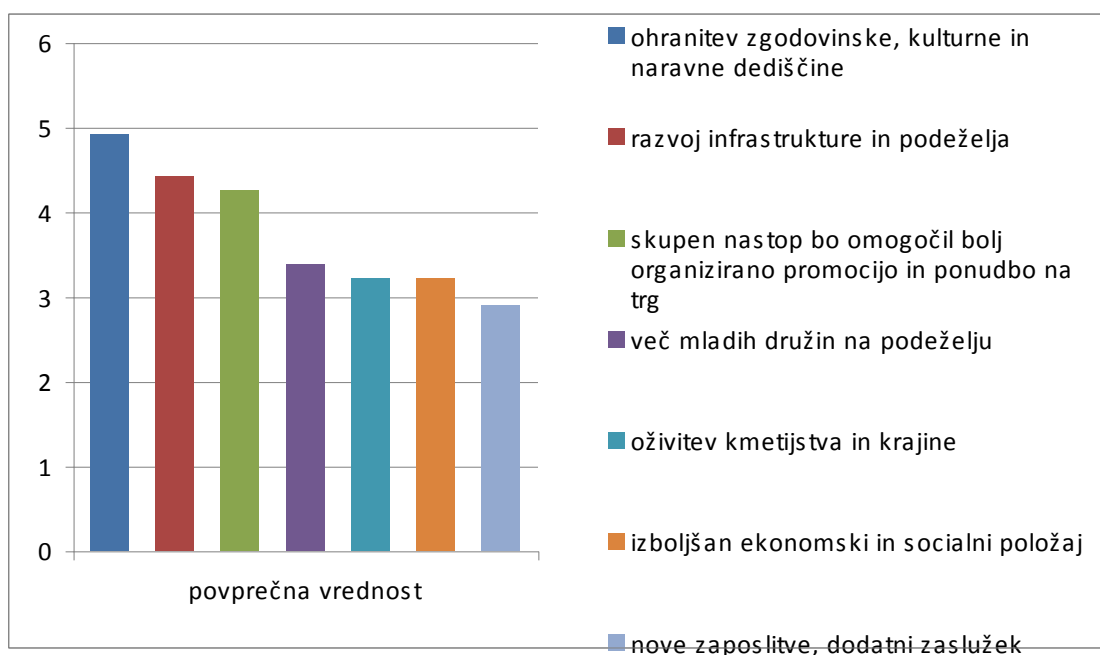
S Programom razvoja podeželja je seznanjenih 14 odstotkov -vaščanov, kar predstavlja 7 anketiranih, ki so vsi kmetje. To pomeni, da večina (76 %) gospodinjstev s samim programom ni seznanjena. Pet anketiranih pa je odgovorilo z ne vem.

Slika 7: Seznanjenost kmetov in nekmetov s Programom razvoja podeželja, 2010

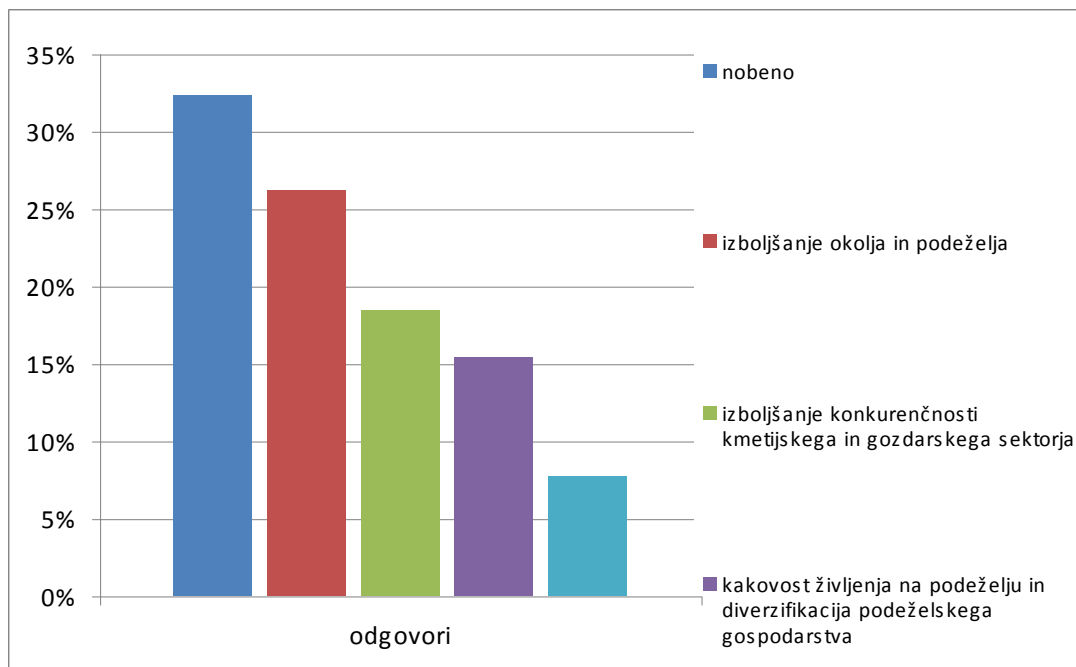
Ker sem pričakovala podoben rezultat, kot se je dejansko pokazal, sem anketiranim zastavila sklop vprašanj, ki se nanašajo na vsebino razvoja podeželja ter njegove prednostne naloge. Vprašanja so bila zastavljena tako, da so se anketirani lahko pri izpolnjevanju ankete lahko na kratko seznanili z vsebino Programa razvoja podeželja in njegovimi ukrepi.

Anketiranci so mnenja, da bo razvoj podeželja prinesel predvsem ohranitev zgodovinske, kulturne in naravne dediščine, razvoj infrastrukture in prostora ter, da bo skupen nastop omogočil bolj organizirano promocijo in ponudbo domačih izdelkov na trgu. Pod manj pomembno so postavili izboljššan ekonomski socialni položaj, več mladih družin na podeželju, oživitev kmetijstva in krajine ter nenazadnje nove zaposlitve, dodatni zaslužek. Najmanj jih je menilo, da sprememb ne bo.

Slika 8: Prednosti, ki bi jih prinesel razvoj podeželja v vasi Jasen, 2010

Večina (32,31 %) vprašanih ne pozna nobene prednostne naloge, na drugem mestu so ukrepi za izboljšanje okolja in podeželja, sledi izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja ter Leader.

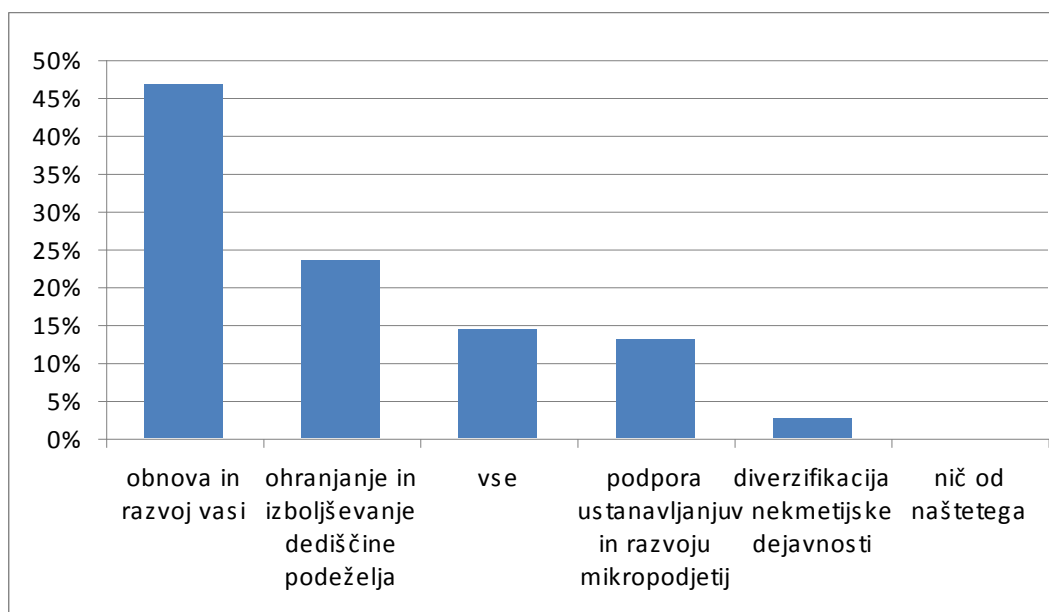
Slika 9: Seznanjenost anketiranih s prednostnimi nalogami Programa razvoja podeželja, 2010

Dobra polovica anketiranih, 33 (19 %) je odgovorila, da je najpomembnejša naloga 1. osi pomoč mladim prevzemnikom kmetij. Sledi posodabljanje kmetijskih gospodarstev (12 %), sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane (11 %) ter usposabljanje za delo v kmetijstvu (10 %). Manj pomembno vlogo pri tej osi so anketirani dali dodajanju vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom, izboljšanju in razvoju infrastrukture, povezani z razvojem in prilagoditvi kmetijstva in podpori skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje, vsi trije odgovori so odstotno enotni (9 %). Najmanj odgovorov so anketirani pripisali podpori za ustanavljanje in delovanje skupin prodajalcev, povečanju gospodarske vrednosti gozdov in zgodnjemu upokojevanju kmetov. 7 vprašanih meni, da so pomembne vse naloge prve osi, eden pa je mnenja, da nobena ni pomembna.

Preglednica 7: Ocena anketiranih po nalogah prve prednostne osi od najbolj do najmanj pomembne, 2010

Odgovori	Število odgovorov	Odgovori v %
Pomoč mladim prevzemnikom kmetij	33	19
Posodabljanje kmetijskih gospodarstev	21	12
Sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane	20	11
Usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu	19	11
Dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom	16	9
Izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva	16	9
Podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje	16	9
Podpora za ustanavljanje in delovanje skupin prodajalcev	11	6
Povečanje gospodarske vrednosti gozdov	9	5
Zgodnje upokojevanje kmetov	7	4
Vse od naštetega	7	4
Nič od naštetega	1	1
Skupaj	176	100

Kot najpomembnejši ukrep 3. osi so anketirani ocenili, da je obnova in razvoj vasi (47 %), na drugo mesto so uvrstili ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja (23 %). Sledijo podpora ustanavljanju in razvoju mikropodjetij (13 %) ter diverzifikacija v nekmetske dejavnosti (3 %). 11 vprašancev pa je mnenja, da so za tretjo os pomembni vsi ukrepi.

Slika 10: Ocena anketiranih o prednostnih nalogah tretje osi (od najbolj do najmanj pomembno), 2010

Program Leader je ena izmed štirih pobud, ki je financirana v okviru strukturnega sklada EU in oblikovana zato, da se podeželskim skupnostim pomaga pri izrabi dolgoročnih možnosti njihove lokalne regije. Da pa je tudi ta program premalo poudarjen in predstavljen vaškim skupnostim, potrjuje rezultat, ki kaže, da 42 (84 %) vprašanih ne ve, kaj je program Leader in čemu je namenjen.

Le 9 (18 %) anketirancev od 50-ih ve, katera lokalna akcijska skupina (LAS) deluje na območju občine Ilirska Bistrica in sicer je to Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom.

Znotraj ukrepa 2. osi je pomemben ukrep tudi ohranjanje habitatov ptic vlažnih ekstenzivnih travnikov na območjih Natura 2000, v katerega vodijo tudi travniki v dolini reke Reke. Glede na to, da v vasi ni intenzivnega in obsežnega kmetovanja, bi bilo smiselno podpreti sonaravno obliko kmetovanja in tako ohraniti naravne danosti ter neposredno pripomoči k izboljšanju stanja okolja in voda. Zanimalo me je, kaj anketiranci menijo o tej možnosti.

Več kot polovica anketiranih (58 %) podpira Naturo 2000 kot priložnostno smer razvoja kmetijstva na območju vasi Jasen, 5 anketiranih se s tem ne strinja, 16 pa se jih ni znalo opredeliti.

Preglednica 8: Možnosti razvoja Nature 2000 na območju travnikov v dolini reke Reke, 2010

Odgovor	Število odgovorov	Odgovori v %
Da	29	58
Ne	5	10
Ne vem	16	32
Skupaj	50	100

Večina anketiranih, kar (80 %) pritrjuje k razvoju sonaravnih oblik kmetovanja, 6 anketiranih jim nasprotuje, štirje pa so neopredeljeni.

Preglednica 9: Podpora sonaravni obliki kmetovanja in ohranitvi naravne danosti, 2010

Odgovor	Število odgovorov	Odgovori v %
Da	40	80
Ne	6	12
Ne vem	4	8
Skupaj	50	100

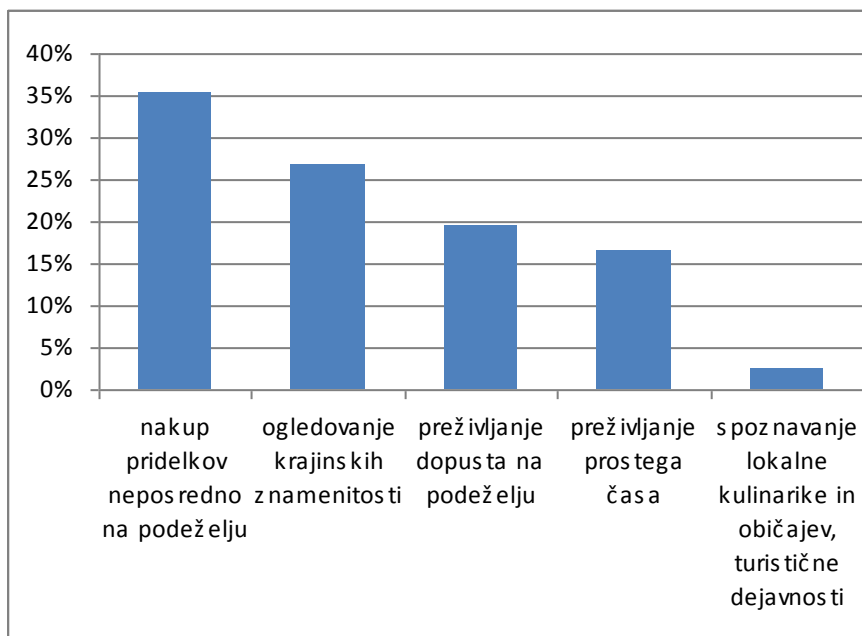
4.2.4 Možnosti razvoja podeželja

Vse bolj smo priča spremembam podeželskega prostora, ki prevzema mnoge oblike mestnega življenja. Vasi in zaselki niso več takšni, kot so bili nekoč. Danes živi v podeželskem prostoru vse več nekmečkih družin, vendar pa podeželje ostaja še vedno pomemben bivalni prostor. Spremenila se je namembnost, med starimi kmetijami so zrasle nove stanovanjske stavbe, ki pa se ne vklapljajo v podeželsko okolje. Več kot polovica vprašanih (60 %) meni, da bi bilo pri novogradnjah in adaptacijah potrebno upoštevati arhitekturo vasi. Da je to nepotrebno oziroma nesmiselno meni 15 (30 %) vprašanih, 5 (10 %) anketiranih pa ni znalo opredeliti.

Preglednica 10: Upoštevanje značilnosti arhitekture, 2010

Odgovor	Število odgovorov	Odgovori v %
Da	30	60
Ne	15	30
Ne vem	5	10
Skupaj	50	100

Pri možnostih, kako pritegniti obiskovalce na podeželje 35 % anketiranih meni, da bi največ obiskovalcev pritegnili s prodajo pridelkov neposredno na kmetiji oziroma podeželju. Sledijo si ogledovanje krajinskih znamenitosti (26 %), preživljanje dopusta na podeželju (19 %) in preživljanje prostega časa (16 %). Anketirani so pod njihovo mnenje dodali tudi spoznavanje lokalne kulinarike in običajev ter razne turistične dejavnosti.

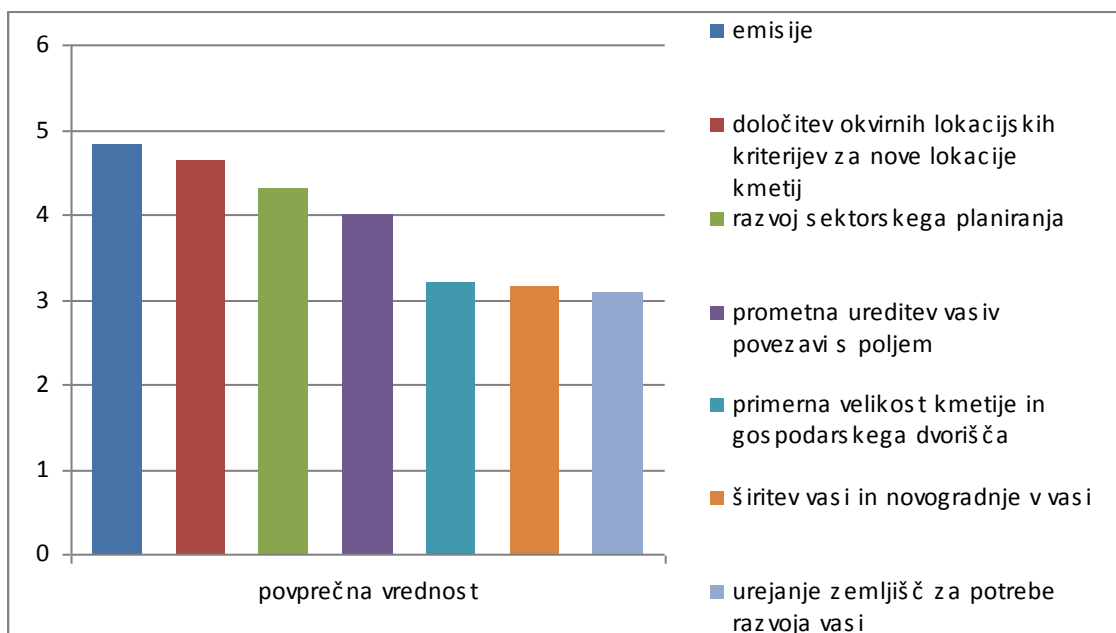
Slika 11: Možnosti za povečanje števila obiskovalcev na podeželju, 2010

Predvsem pa si krajanji v bodoče želijo naslednjih sprememb:

- urejenost vaškega okolja in zaraščenih kmetijskih zemljišč
- ureditev infrastrukture (cestna prenova, kanalizacija, telekomunikacija)
- ureditev in vzdrževanje meteornih kanalov in vodotokov
- povečanje kmetijske dejavnosti ter standarda kmetov
- pri kmetijskih posegih, bi morala občina nuditi brezplačne strokovne nasvete, enako pri posegih, ki jih izvaja krajevna skupnost
- več mladih na podeželju, katere bi bilo potrebno na zabaven način vpeljati v kmetijstvo
- večja prepoznavnost domače hrane, trženje pridelkov skozi turizem
- odprtje obrata za predelavo hrane
- da bi bili vsi enotni in strpni eden do drugega

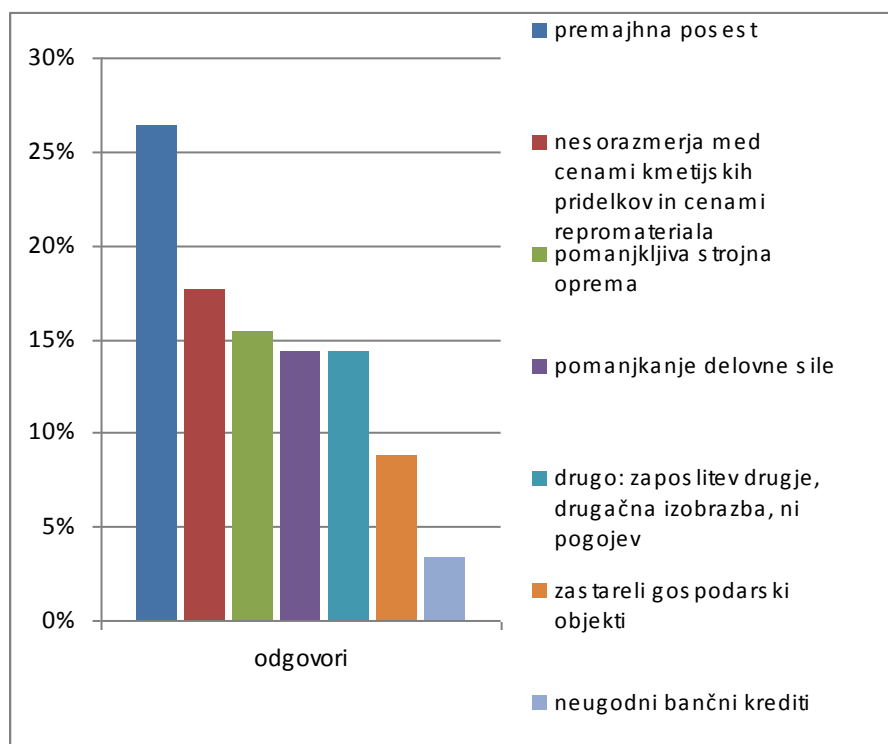
4.2.5 Možnosti razvoja kmetijstva

Anketirani menijo, da je najbolj pomemben problem, ki ovira kmete pri uspešnem kmetovanju urejanje zemljišč za potrebe razvoja vasi, sledijo si primerna velikost kmetije in gospodarskega dvorišča, širitev vasi in novogradnje v vasi, prometna ureditev vasi v povezavi s poljem, razvoj sektorskega planiranja, določitev okvirnih lokacijskih kriterijev za nove lokacije kmetij ter emisije.

Slika 12: Problemi, ki ovirajo razvoj kmetijstva v vasi Jasen, 2010

V vasi Jasen se kmetuje v zelo majhnem obsegu in zelo neintenzivno. Največ anketiranih (26 %) je mnenja, da je glavni razlog temu premajhna posest. Sledijo si nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala (17 %), pomanjkljiva strojna oprema (15 %), pomanjkanje delovne sile (14 %), zastareli gospodarski objekti (9 %) in neugodni bančni krediti (3 %). Anketirani so lahko pri tem vprašanju dodali tudi svoje odgovore, pri čemer so izpostavili zapostavitve druge, ni pogojev in drugačna izobrazba.

Slika 13: Razlogi, ki omejujejo vaščane pri kmetovanju, 2010

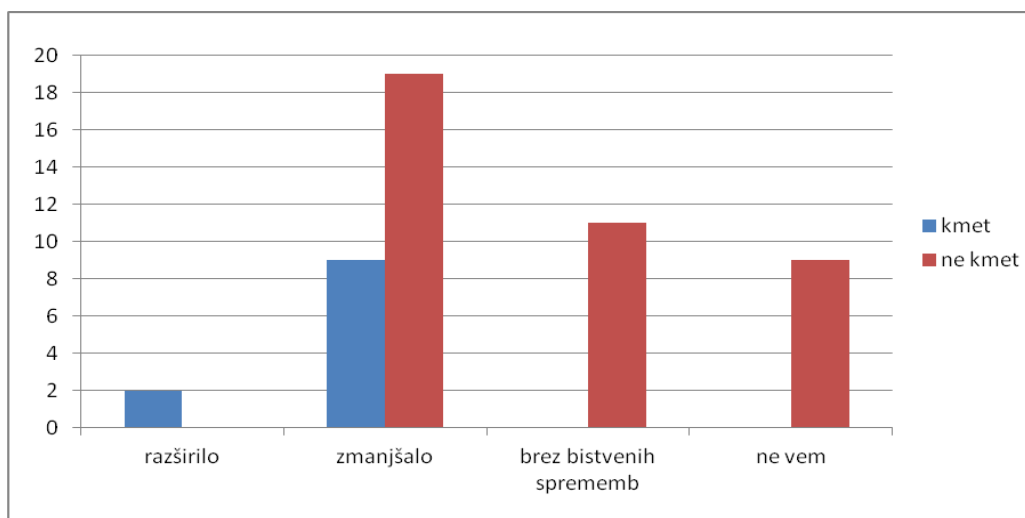
Da je kmetijstvo pomemben vir dohodka in zaposlitev na podeželju, meni polovica anketiranih, 18 anketiranih se ne strinja, 7 pa jih ne ve.

Preglednica 11: Kmetijstvo kot pomemben vir dohodka in zaposlitve na podeželju, 2010

Odgovor	Število odgovorov	Odgovori v %
Da	25	50
Ne	18	36
Ne vem	7	14
Skupaj	50	100

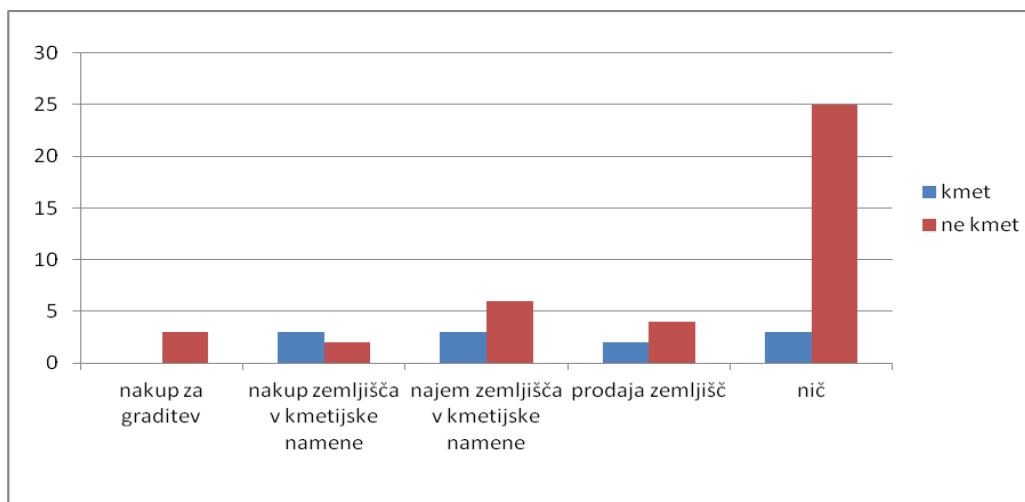
V vasi Jasen je nekoč prevladovala kmetijska dejavnost ne le za dodaten zaslužek, ampak tudi za osnovno preživetje, kar nam potrjujejo tudi odgovori. 74 % vprašanih je pritrdilo, da so se nekoč njihovi starši oziroma stari starši ukvarjali s kmetijsko dejavnostjo. V večini primerov so se ukvarjali s poljedelstvom, živinorejo in gozdarstvom, v manjšem obsegu pa tudi s sadjarstvom.

Da se bo trend padanja kmetijske dejavnosti v vasi Jasen nadaljeval, pritrjujejo tako kmetje kot nekmetje. Da ne bo bistvenih sprememb in se bo kmetijstvo nadaljevalo v istem obsegu je odgovorilo 11 nekmetov. Pozitivnega mnenja, da se bo razširilo, sta 2 kmeta, 9 nekmetov pa je ostalo neopredeljenih.

Slika 14: Ocena za prihodnost kmetijstva, 2010

Dobra polovica anketiranih (28) predvsem nekmetje menijo, da bodo svoja zemljišča, ki spadajo pod vas Jasen, pustili v takšnem stanju, kot so, 9 anketiranih bo dalo zemljišča v najem. Za povečanje oziroma nakup zemljišča v kmetijske namene se bo odločilo 5 anketiranih, v nakup za graditev pa so se odločili 3 vprašani. 6 vprašanih bo svoja zemljišča zmanjšalo, torej prodalo.

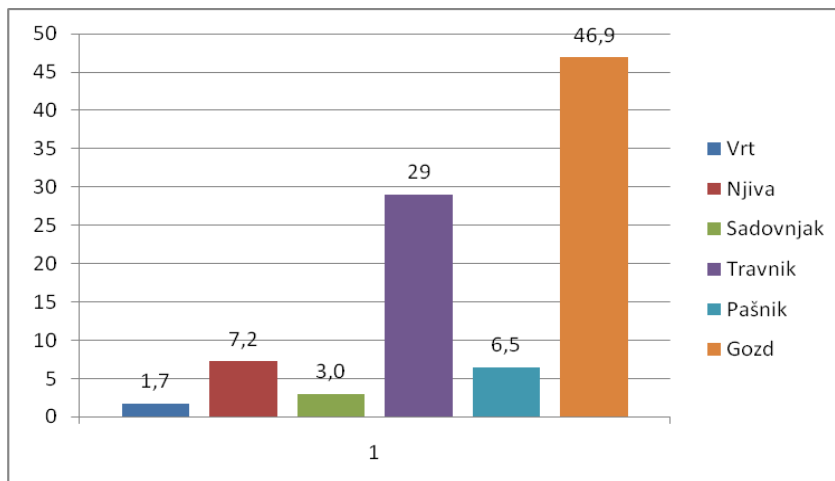
Slika 15: Prihodnost zemljišč, ki spadajo pod vas Jasen, 2010

4.2.6 Trenutno stanje kmetijske dejavnosti v vasi

Zanimalo me je, kakšno je trenutno stanje kmetijske dejavnosti v vasi Jasen. Ugotovila sem, da je število gospodinjstev, ki se ukvarja s kmetijsko dejavnostjo, 11, kar predstavlja 22 % vseh anketiranih ali slabo četrtino.

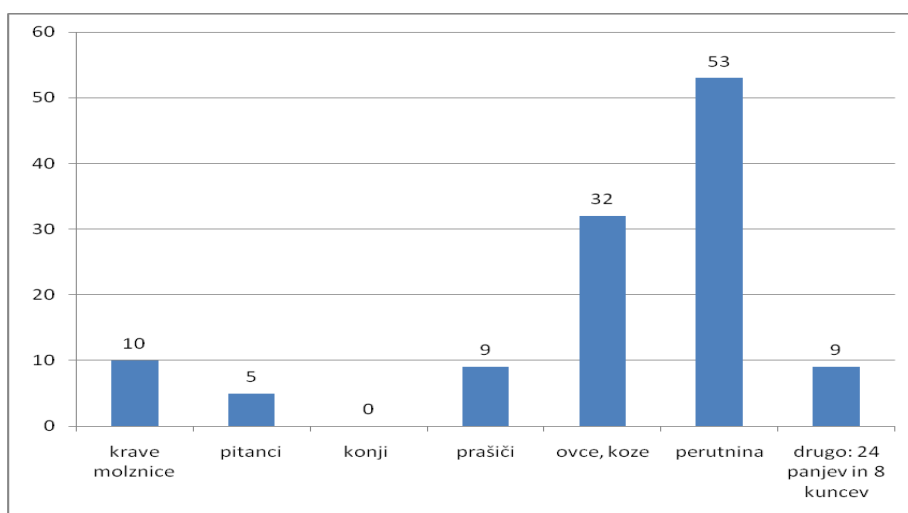
Vsem anketiranim, ki so odgovorili, da se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, sem zastavila podvprašanja, ki se nanašajo na kmetijsko dejavnost.

Skupna površina, ki jo obdelujejo anketirani, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo, je 94,37 ha zemljišč. Največ zemljišč, ki jih imajo anketirani v lasti je gozd in sicer 46,9 %. Glede na kmetijska zemljišča pa je največ travnikov (29 ha), sledijo njive (7,23 ha), pašnik 6,5 ha, sadovnjak 3,02 ha ter vrtovi 1,7 ha.

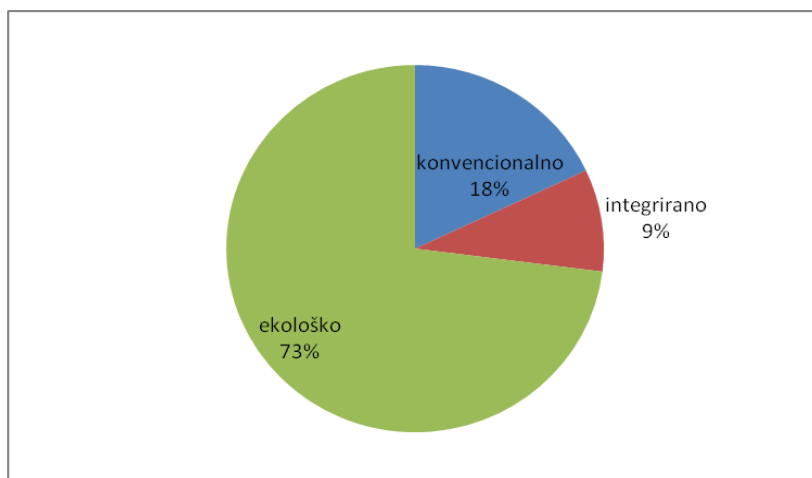
Slika 16: Vrste kmetijskih zemljišč in površina, ki jih obdelujejo anketirani, ki se ukvarjajo s kmetijsko dejavnostjo (N=11), 2010

Na kmetijah v vasi prevladuje perutnina (53), saj ima vsaka kmetija doma kokoši, redijo pa jih za samooskrbo. V vasi ima en anketiranec 32 ovac. Deleža govedi, ki predstavljajo krave molznice, je 10% oziroma 10 glav živine, ter 5 pitancev. Prašičev je 9, ter 8 kuncev. En anketirani pa se ukvarja tudi s čebelarstvom in ima 24 panjev. Glede na število živali, ki jih kmetije redijo, lahko zaključimo, da so predvsem za lastno samooskrbo.

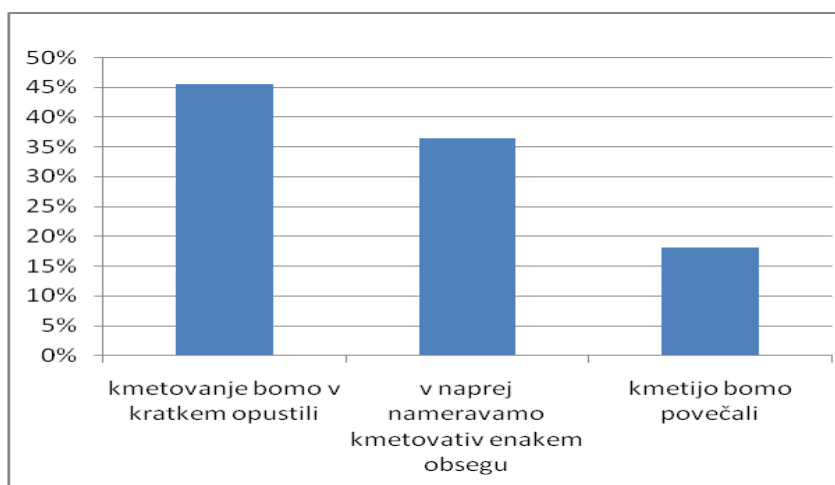
Slika 17: Število glav živali (N=11), 2010

Večina anketiranih (73 %) kmetuje ekološko, vendar ima od vseh teh samo eden gospodar veljaven certifikat za ekološko pridelavo, vsi ostali kmetujejo ekološko po svoji volji, brez nadzora ekološkega kontrolorja. Dva anketirana kmetujeta konvencionalno, en pa integrirano.

Slika 18: Način kmetovanja (N=11), 2010

Od vseh anketiranih, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, se nihče ne ukvarja z dopolnilno dejavnostjo. Na negativen trend zmanjšanja kmetijske dejavnosti na podeželju nas opozarja tudi to, da bo skoraj polovica (45 %) anketiranih v prihodnosti opustilo kmetovanje. V istem obsegu nameravajo kmetovati štirje anketiranci, dva anketiranca pa nameravata svoj obseg kmetovanja v bodoče povečati.

Slika 19: Načrti glede kmetovanja v prihodnosti (N=11), 2010

Glede na strukturo dohodka gospodinjstva vidimo, da 73 % anketiranih prejme več kot 75% dohodka iz zaposlitve zunaj kmetije, dva anketirana prejmeta 50 – 75% dohodka iz kmetijstva in gozdarstva in en anketiran 50 – 75% dohodka iz zaposlitve zunaj kmetije. To pomeni, da kmetijstvo v tem kraju ni panoga, ki bi predstavljala glavni dohodek na kmetijah, ampak je nekaj postranskega. Ljudje, ki se ukvarjajo s kmetijstvom, pridelujejo predvsem zase.

Preglednica 12: Struktura dohodka gospodinjstva (N=11), 2010

Struktura dohodka	Število odgovorov	Odgovori v %
Več kot 75% dohodka je iz kmetijstva	-	-
Več kot 75% dohodka je iz kmetijstva in gozdarstva	-	-
Več kot 75% dohodka je iz kmetijstva, gozdarstva in dopolnilne dejavnosti	-	-
Približno 50% dohodka je iz kmetijstva	-	-
50 – 75% dohodka je iz kmetijstva in gozdarstva	2	18
50 – 75% kmetijstva, gozdarstva in dopolnilne dejavnosti	-	-
50 – 75% dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije	1	9
Več kot 75% dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije	8	73
Skupaj	11	100

5 SKLEP

Diplomske naloge z osrednjo temo razvoj podeželja v vasi Jasen sem se lotila predvsem zato, ker vsakodnevno opažam, da se kmetijstvo kot poglobljena dejavnost na podeželju vsako leto zmanjšuje. Posledično pa se povečuje obseg zaraščenih kmetijskih površin, kar se izraža tudi v spremenjeni podobi krajine.

Po pričakovanjih sodeč sem ugotovila, da večina (76 %) anketiranih ne ve kaj je Program razvoja podeželja in tudi ni seznanjena z njegovo vsebino. Tako tudi ne vedo kaj je Leader, ter da je LAS, ki deluje na ilirskobistriškem Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom. Zato predlagam večji poudarek na promocijskih izobraževalnih gradivih, saj so ciljne skupine podeželsko lokalno prebivalstvo. Te publikacije bi morale biti enostavne in razumljive ter dostopne vsem gospodinjstvom. Tako bi bili prebivalci bolj osveščeni o možnosti vključitve v posamezne projekte, sodelovanja na delavnicah in podobno.

Kmetijstvo in podeželje je v zadnjih letih močno nazadovalo. S kmetijsko dejavnostjo se v vasi ukvarja 11 (22 %) gospodinjstev. Glede na kmetijska zemljišča, ki jih obdelujejo anketirani, je največ travnikov (29 ha), sledijo njive s 7,29 ha, pašnikov je 6,5 ha, sadovnjakov 3 ha ter 1,7 ha vrtov. Če bi vse živali, ki jih redijo kmetje razdelili na enajst kmetij ugotovimo, da pride na eno kmetijo pet glav perutnine, tri ovce, ena krava, en piganec in en prašič. Ti podatki nam povedo da pridelujejo predvsem za lastno samooskrbo. Večina anketiranih kmetuje na ekološki način, toda le eden od teh kmetov ima certifikat o ekološki pridelavi ostali pa ne. Z dopolnilno dejavnostjo se ne ukvarja nihče. Pet anketiranih meni, da bo kmetovanje v prihodnosti opustilo, kar pomeni, da bo na vasi ostalo šest gospodinjstev, ki bodo kmetovanje nadaljevali. Glede na to, da se kmetovanje opušta ter ni intenzivnega kmetijstva ter se dobra kmetijska zemljišča umikajo gozdu, bi bilo smotno, da bi se ta kmetijska gospodinjstva usmerila v ekološko kmetovanje. 58 % anketiranih podpira sonaravno kmetovanje z vključitvijo Nature 2000.

V nedavni preteklosti je bila najbolj razširjena oblika dohodka na podeželju predvsem iz kmetijske dejavnosti s katero se je nekoč ukvarjalo 74 % staršev oziroma starih staršev 50-ih anketiranih. Ukvarjali so se predvsem s poljedelstvom, živinorejo in gozdarstvom ter v manjšem obsegu tudi s sadjarstvom. Sedaj prejema osem anketiranih kmetov več kot 70 % dohodka iz zaposlitve zunaj kmetije, dva prejmeta 50 – 75 % dohodka iz kmetijstva in gozdarstva, en pa 50 – 75 % dohodka iz zaposlitve zunaj kmetije. Krajanje so mnenja, da se bo trend zmanjšanja kmetijske dejavnosti nadaljeval.

Dobra polovica anketiranih v prihodnosti ne namerava svoja zemljišča bodisi kmetijska ali nekmetijska prodati ali dati v najem, ampak jih bodo obdržali v takšnem stanju, kot so. 18 % anketiranih bo dalo svoja zemljišča v najem, 10 % anketiranih pa bo povečalo svoje lastništvo z nakupom novih zemljišč v kmetijske namene. Glavni razlogi, ki omejujejo anketirane pri kmetovanju, so predvsem premajhna posest, nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in repromaterialom ter zastarela, pomanjkljiva strojna oprema. Podeželje je pomemben bivalni prostor, zato ga je potrebno ohraniti v takem stanju, kot je oz. ga postopno izboljševati. Menim, da podeželski prebivalci lahko veliko pripomorejo k razvoju podeželja, saj sami najbolj poznajo svoje težave in potrebe. Manjka predvsem

sodelovanje prebivalcev z lokalno akcijsko skupino, ki bi se lahko predstavila po vaških skupnostih in bi tako tudi bolj zaživela. Krajanje pa bi bili bolj izobraženi in pozitivno motivirani. Predvsem mladim prevzemnikom kmetij bi lahko pokazali, kako najbolj izkoristiti naravne danosti krajine.

6 POVZETEK

Cilj diplomske naloge je bil ugotoviti, kakšno je trenutno stanje kmetijstva v vasi Jasen ter kakšne poglede imajo krajani na razvoj kmetijstva in podeželja v prihodnosti. Predvsem pa oceniti ali lahko kmetijstvo ponovno postane glavni vir dohodka domačim kmetom.

Diplomska naloga temelji na anketi, pripravljeni na Biotehniški fakulteti, katedri za agrarno ekonomiko. Anketirala sem 50 gospodinjstev, pri čemer je na anketo odgovarjal lastnik gospodinjstva ali član starejši od 18 let. Namen njene priprave je bil ugotoviti, koliko so anketirani seznanjeni z vsebino Programa razvoja podeželja in njenimi nalogami, njihovo mnenje o stanju kmetijstva in podeželja ter oceniti trenutno stanje kmetijske dejavnosti v vasi.

Prebivalci na podeželju so glavni akterji pri izvajanju podeželskih projektov, saj sami najbolj vedo, kateri so problemi ter spremembe s katerimi se soočajo na podeželju. Zato me je zanimalo, ali so seznanjeni s Programom razvoja podeželja ter ukrepi, ki spodbujajo razvoj kmetijstva in podeželja. Z nalogo pa sem hotela tudi natančneje predstaviti vas Jasen tako s strani kulturne, društvene in kmetijske dejavnosti ter SWOT analizo. Da sem lahko ocenila, v kolikšni meri se je spremenila dejanska raba kmetijskih zemljišč pred 40. leti pa do sedaj, sem glede na katastrsko rabo s pomočjo domačinov izračunala in narisala skico karte, ki to spremembo tudi ponazarja.

Rezultate sem dobila z anketo, ki jo je izpolnilo 50 lastnikov gospodinjstev oziroma člani gospodinjstev starejši od 18 let. Ugotovila sem, da je s Programom razvoja podeželja ter vsebino seznanjenih le 14 % anketiranih. Ker sem podoben rezultat tudi pričakovala, sem jim vseeno zastavila vprašanja, ki se navezujejo na program. Tako sem s pomočjo ankete krajane na kratko seznanila z vsebino in ukrepi.

Po mnenju anketiranih bi Program razvoja podeželja pripomogel predvsem k ohranitvi zgodovinske, kulturne in naravne dediščine ter razvoju infrastrukture in prostora, ki že sedaj predstavlja najbolj razvito področje. Kmetijska dejavnost v vasi je zelo ekstenzivna, zato bi bilo smiselno usmeriti domače kmetovalce v ekološko pridelavo, s poudarkom na varovanju zdravja in okolja, v katerem živimo. Potrebna je modernizacija kmetij, razvoj dopolnilnih dejavnosti ter ugodni kreditni pogoji. Dobra polovica anketiranih meni, da se bo obseg kmetijske dejavnosti v vasi še naprej zmanjševal. Zato sem mnenja, da bi občinski organi lahko večji napredek naredili na to temo predvsem z izobraževanjem in spodbujanjem domačinov, da bi le-ti izkoristili danosti, ki so jim na podeželju na razpolago.

Krajanom vasi Jasen primanjkuje predvsem povezanosti z lokalno akcijsko skupino, za obstoje katere mnogi sploh ne vedo. Le-ta bi lahko krajane bolj izobraževala o njihovih možnostih in priložnostih, ki bi jih lahko na podeželju ugodno izkoristili.

7 VIRI

- Cunder T. 2002. Strukturne spremembe v Slovenskem kmetijstvu in razvoj podeželja. Dela, 17: 117-131.
http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_17/Tomaz_Cunder.pdf (marec, 2010)
- Društvo za razvoj podeželja med Snežnikom in Nanosom.
<http://www.razvoj-podezelja.si> (september, 2010)
- Kmetijska tržnica v Ilirski Bistrici. 2002. Ilirska Bistrica, Razvojni center Ilirska Bistrica: 33 str.
- Kmetijstvo in razvoj podeželja.
<http://evropa.gov.si/kmetijstvo-razvoj-podezelja/> (april, 2010)
- Nacionalni strateški načrt razvoja podeželja 2007-2013. 2007. Ljubljana, Ministrstvo za kmetijstvo, gozdarstvo in prehrano Republike Slovenije: 51 str.
- Natura 2000.
<http://www.natura2000.gov.si/> (januar, 2011)
- Odstranimo ovire za trajnostni razvoj podeželja. 2002. Ljubljana, Inštitut za trajnostni razvoj: 38 str.
- Politika razvoja podeželja EU 2007-2013. 2008.
http://ec.europa.eu/agriculture/rurdev/index_sl.htm (oktober, 2010)
- Prosen A. 2005. Regionalna komponenta pri načrtovanju razvoja podeželja. Dela, 24: 195-205.
http://www.ff.uni-lj.si/oddelki/geo/publikacije/dela/files/Dela_24/16prosen.pdf (marec, 2010)
- Razvoj kmetijstva in podeželja v letih 2007-2013. Kako najbolj učinkovito izkoristiti ponujeni denar iz EU. 2006. Ljubljana, Kmetijsko gozdarska zbornica Slovenije: 232 str.
- Razvojni program podeželja za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna: končno poročilo. 2005. Ilirska Bistrica, občina Ilirska Bistrica: 36 str.
- Razvojni program podeželja za občine Ilirska Bistrica, Pivka in Postojna za obdobje 2007-2013. 2006. Ilirska Bistrica, občina Ilirska Bistrica, Open door Iris Suban s.p.: 300 str.
- Renčelj S. 2006. Brkinske dobrote an buot in dānes. Koper, Libris d.o.o: 271 str.

Skupna kmetijska politika. 2010.

http://www.euekspres.eu/index.php/publikacija_november/v_srediscu/podezhele-v-korak-z-izzivi-prihodnosti (april, 2011)

Statistični urad Republike Slovenije.

<http://www.stat.si> (avgust, 2011)

Strukturna politika EU. 2005.

<http://www.gzs.si/slo/15321> (april, 2010)

Strukturni skladi.

<http://www.eu-skladi.si> (april, 2010)

Uredba sveta (ES) št. 1698/2005, 20.09. 2005 o podpori za razvoj podeželja iz Evropskega kmetijskega sklada za razvoj podeželja (EKSRP), Uradni list Evropske unije z dne 20.09.2005: L277/1-L227/40

10 let Društva Ahec. 2009. Ilirska Bistrica, Društvo Ahec: 61 str.

ZAHVALA

Za pomoč pri pisanju diplomskega dela se zahvaljujem mentorju izr. prof. dr. Udovču.

Zahvaljujem se tudi sovaščanu prof. dr. Prosenu za vzpodbudo in pozitivne nasvete.

Zahvala je namenjena tudi družini, ki mi je skozi vsa leta stala ob strani in mi omogočila uspešno šolanje.

PRILOGA

Anketni vprašalnik

RAZVOJ PODEŽELJA V ILIRSKI BISTRICI NA PRIMERU VASI JASEN

Avtor: Jana Štemberger

Sem študentka dodiplomskega študija Biotehniške fakultete v Ljubljani. Kot del diplomske naloge moram opraviti anketo, ki mi bo dala odgovore kaj menijo prebivalci vasi Jasen na področju razvoja podeželja v njihovi vasi.

Vsako gospodinjstvo v vasi je prejelo en vprašalnik, ki naj ga izpolni polnoletna oseba oziroma lastnik gospodinjstva. Na vprašanja odgovarjate tako da obkrožite ustrezno črko ali pa napišete ustrezno številko oziroma odgovor.

S svojimi odgovori boste prispevali k osvetlitvi omenjene teme in k uspešni izpolnitvi mojega diplomskega dela. Odgovori bodo ostali zaupni, saj jih bom analizirala le za vse vprašane skupaj.

Za sodelovanje se vam vnaprej lepo zahvaljujem.

Zaporedna številka ankete _____

Datum anketiranja _____

1. Ali menite, da občina Ilirska Bistrica vlaga dovolj truda v razvoj kmetijstva in podeželja?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

2. Kaj bi bilo nujno, po vašem mnenju narediti za hitrejši razvoj kmetijstva in podeželja v občini? (možnih več odgovorov)

- a) komasacija zemljišč
- b) ureditev vodotokov
- c) ureditev dostopnih poti
- d) modernizacija kmetij
- e) razvoj turizma na kmetijah
- f) razvoj dopolnilnih dejavnosti na kmetijah
- g) zagotovitev delovnih mest v bližini kmetij
- h) ugodni kreditni pogoji za kmete
- i) drugo: _____

3. Kakšno prihodnost prinaša program razvoja podeželja domačim kmetom?

- a) položaj kmetov se bo poslabšal
- b) ne bo bistvenih sprememb
- c) položaj kmetov se bo izboljšal

4. Ali ste kot vaščan/-ka vasi Jasen seznanjeni z vsebino Programa razvoja podeželja?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

5. Ali veste, čemu je namenjen program LEADER?

6. Katere prednosti bi po vašem mnenju prinesel razvoj podeželja?

Ocenite na lestvici od 1- najbolj pomembno do 7- najmanj pomembno.

- a) oživitev kmetijstva in krajine _____
- b) nove zaposlitve, dodatni zaslužek _____
- c) več mladih družin na podeželju _____
- d) izboljšan ekonomski in socialni položaj na podeželju _____
- e) ohranitev zgodovinske, kulturne in naravne dediščine _____
- f) razvoj infrastrukture in prostora _____
- g) skupen nastop bo omogočil bolj organizirano promocijo in ponudbo na trg _____
- h) nobenih _____

7. Ali veste, katera lokalna akcijska skupina (LAS) deluje na območju občine Ilirska Bistrica?

8. Katero področje na podeželju se vam zdi najbolj razvito in katero najslabše?

Ocenite na lestvici od 1- najboljše do 8- najslabše.

- a) kmetijstvo _____
- b) dopolnilna dejavnost na kmetiji _____
- c) turizem _____
- d) kulturna, etnološka, zgodovinska dediščina _____
- e) infrastruktura in prostor _____
- f) podjetništvo _____
- g) človeški potencial _____
- h) drugo _____

9. Ali prinaša po vašem mnenju razvoj podeželja tudi negativne strani?

- a) nič negativnega
- b) niti dobro niti slabo
- c) več negativnega
- d) drugo: _____

10. Katere prednostne naloge Programa razvoja podeželja poznate? (možnih več odgovorov)

- a) izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja
- b) izboljšanje okolja in podeželja
- c) kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva
- d) LEADER
- e) nobeno

11. Vsebina Programa razvoja podeželja opredeljuje pod 1.os- izboljšanje konkurenčnosti kmetijskega in gozdarskega sektorja. Katere naloge prve osi se vam zdijo pomembne? (možnih več odgovorov)

- a) usposabljanje za delo v kmetijstvu in gozdarstvu
- b) pomoč mladim prevzemnikom kmetij
- c) zgodnje upokojevanje kmetov
- d) posodabljanje kmetijskih gospodarstev
- e) povečanje gospodarske vrednosti gozdov
- f) dodajanje vrednosti kmetijskim in gozdarskim proizvodom
- g) izboljšanje in razvoj infrastrukture, povezane z razvojem in prilagoditvijo kmetijstva
- h) sodelovanje kmetijskih proizvajalcev v shemah kakovosti hrane
- i) podpora skupinam proizvajalcev pri dejavnostih informiranja in pospeševanja prodaje
- j) podpora za ustanavljanje in delovanje skupin proizvajalcev
- k) vse
- l) nič od naštetega

12. Prednostne naloge 2.osi , ki opredeljuje izboljšanje okolja in podeželja so ohranjanje kmetijstva na območjih z omejenimi možnostmi za kmetijsko dejavnost in spodbujanje okolju prijaznih kmetijskih praks. Ali mislite, da bi v ta ukrep lahko uvrstili travnike v dolini reke Reke, ki spada pod območje Natura 2000?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

13. V območje Nature 2000 spadajo travniki v dolini reke Reke, ki so življenjski prostor ptic, kot so čebelar, kosec, čapljica, prepelice in mnoge druge živali in rastline. Ali menite, da bi bilo potrebno podpreti sonaravno obliko kmetovanja in tako ohraniti naravne danosti ter neposredno pripomoči k izboljšanju stanja okolja in voda?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

14. Kakovost življenja na podeželju in diverzifikacija podeželskega gospodarstva je ena prednostnih nalog Programa razvoja podeželja, kateri ukrepi te naloge se vam zdijo pomembni? (možnih več odgovorov)

- a) diverzifikacija v nekmetijske dejavnosti
- b) podpora ustanavljanju in razvoju mikropodjetij
- c) obnova in razvoj vasi
- d) ohranjanje in izboljševanje dediščine podeželja
- e) vse

15. Ali bi bilo potrebno pri novogradnjah in adaptacijah stavb upoštevati značilnosti arhitekture vasi?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

16. Kaj bi po vašem mnenju povečalo privlačnost podeželja za obiskovalce? (možnih več odgovorov)

- a) ogledovanje krajinskih znamenitosti
- b) preživljanje dopusta na podeželju
- c) preživljanje prostega časa
- d) nakup pridelkov neposredno na kmetiji
- e) drugo: _____

17. Kakšne spremembe si vi želite v prihodnosti na vasi?

18. Ocenite od 1 do 7 kateri problem se vam zdi najpomembnejši (1) oz. najmanj pomemben (7) za razvoj kmetijstva v vasi:

- a) razvoj sektorskega planiranja _____
- b) širitve vasi in novogradnje v vasi _____
- c) primerna velikost kmetije in gospodarskega dvorišča _____
- d) prometna ureditev vasi v povezavi s poljem _____
- e) emisije _____
- f) določitev okvirnih lokacijskih kriterijev za nove lokacije kmetij _____
- g) urejanje zemljišč za potrebe razvoja vasi _____
- h) drugo: _____

19. Ali je kmetijstvo pomemben vir dohodka in zaposlitev na podeželju?

- a) da
- b) ne
- c) ne vem

20. Ali so se v vašem gospodinjstvu vaši starši oziroma stari starši (prejšnja generacija) ukvarjali s kmetijsko dejavnostjo? Če je vaš odgovor da, s katero?

- a) da, kmetijska dejavnost: _____
- b) ne
- c) ne vem

21. Kako bi ocenili prihodnost kmetijstva v vasi?

- a) se bo razširilo
- b) se bo zmanjšalo
- c) se ne bo bistveno spremenilo
- d) ne vem

22. Kakšne načrte imate v prihodnosti z zemljišči, ki spadajo pod vas Jasen?

- a) nakup za graditev
- b) nakup zemljišča v kmetijske namene
- c) najem zemljišča v kmetijske namene
- d) prodaja zemljišč
- e) nič
- f) drugo: _____

23. Kateri so glavni razlogi, da se ne ukvarjate s kmetovanjem? (možnih več odgovorov)

- a) premajhna posest
- b) pomanjkanje delovne sile
- c) pomanjkljiva strojna oprema
- d) zastareli gospodarski objekti
- e) nesorazmerja med cenami kmetijskih pridelkov in cenami repromateriala
- f) neugodni bančni krediti
- g) drugo: _____

24. Ali se kdo v vašem gospodinjstvu vozi na delo izven občine Ilirska Bistrica? Če je vaš odgovor da, potem napišite število oseb, ki se vozijo na oddaljeno delovno mesto.

- a) da, število oseb: _____
- b) ne

25. Ali se ukvarjate s kmetijsko dejavnostjo?

- a) da
- b) ne

Kdor je odgovoril pri 25. vprašanju z da, naj odgovori na vprašanja od 26 do 31.

26. Katere vrste kmetijskih zemljišč obdelujete in v kolikšnem obsegu?

	Kmetijsko zemljišče	Površina (ha)
a)	vt	
b)	njiva	
c)	sadovnjak	
d)	vinograd	
e)	travnik	
f)	pašnik	
g)	gozd	

27. Koliko glav živine imate?

število živali

- a) krave molznice ____
- b) pitanci ____
- c) konji ____
- d) prašiči ____
- e) ovce koze ____
- f) perutnina ____
- g) drugo: _____

28. Na kakšen način/načine kmetujete?

- a) konvencionalno
- b) integrirano
- c) ekološko
- d) drugo: _____

29. Ali se ukvarjate na kmetiji z dopolnilno dejavnostjo, če da katero?

- a) da, s katero: _____
- b) ne

30. Kakšne načrte imate glede kmetovanja v prihodnosti?

- a) že sedaj ne kmetujemo
- b) kmetovanje bomo v kratkem opustili
- c) v naprej nameravamo kmetovati v enakem obsegu
- d) kmetijo bomo povečali
- e) drugo: _____

31. Ocenite strukturo dohodka vašega gospodinjstva?

- a) več kot 75% dohodkov je iz kmetijstva
- b) več kot 75% dohodkov je iz kmetijstva in gozdarstva
- c) več kot 75% dohodkov je iz kmetijstva, gozdarstva in dopolnilne dejavnosti
- d) približno 50% dohodka je iz kmetijstva
- e) 50 – 75% dohodka je iz kmetijstva in gozdarstva
- f) 50 – 75% dohodka je iz kmetijstva, gozdarstva in dopolnilne dejavnosti
- g) 50 – 75% dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije
- h) več kot 75% dohodka je iz zaposlitve zunaj kmetije.

32. V tabeli navedite podatke o anketirancu.

spol	Moški	Ženski
starost		
izobrazba	Brez izobrazbe	Srednješolska izobrazba
	Osnovnošolska izobrazba	Poklicna izobrazba
	Višja, visoka, univerzitetna izobrazba	